26րդ ՏԱՐԻ Թիւ 7051 16 ՄԱՐՏ 1909 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 7 ՐԷՊ ԻՒԼ ԷՎՎԷԼ 1327 29 Mars 1909 26me année N. 7051

"ԱՐԵՒԵԼՔ"
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՈՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ
Կ. Պոլսոյ համար տարեկան 80 Ղ.
» » վեցամսեայ 45 »
Գաւառներու համար տարեկան 108 »
» » վեցամսեայ 60 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան 25 Ֆր.
» » վեցամսեայ 20 »
Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

10 ՓԱՐԱ.

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آره‌ولق
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درعلیه غلطه

AREVEEK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

10 PARAS

ԵՐԿՈՒ ՇԱԲԱԹ

ԲՈՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆԻՆ

Ճիշդ երկու շաբաթ ձեր համբաւաւոր խմբագրականէն մինչեւ այսօր, բայց ի՜նչ զզուելի յայտնութիւններու, ի՜նչ անողնի ճկունութիւններու, ի՜նչ պժգանքի երկու շաբաթներ...:

Ամբողջ երկու շաբթուան «Բիւզանդիոն»ները ունիմ սեղանիս վրայ. որքան որ կը մխրճուիմ անոնց մէջ նոյնքան պժգանք կը զգամ, որովհետեւ այն տեղ կրնամ գտնել ամէն բան բացի անկեղծութենէ, ամէն բան որ դէպի դրամապաշտութիւն կը տանի:

Այս միեւնոյն մեղադրանքներէն բնա՛ւ անբաժին չեն Պոլսի թերթերէն ոմանք, բայց ես կը մասնաւորեմ խօսքս Բիւզանդիոնին, որովհետեւ ան աւելի տուաւ ու ան արդէն մեծագոյն բաժինն ունի թուքի արժանանալու իրաւունքին:

Դուք Պրն. Քէչեան, ձեր համբաւաւոր խմբագրականով պահանջեցիք որ մենք միամտօրէն համոզուինք թէ՝ երկրին երաշտութիւնն ու սովն ու աղքատութիւնը, Ամերիկայի ու Եգիպտոսի դրամական տագնապը առաջացուցին անօթութենէ մեռնողները: Դո՛ւք կը կեղծէ՛ք, պարո՛ն, որովհետեւ վստահ գիտէք թէ՝ Թուրքիայի երկինքը նոյն անձրեւաբեր ամպերը և Թուրքիայի հողը նոյն արգասաբերութիւնը ունէր, թէ՝ այդ խոր անկիւններուն մէջ անօթութենէ մեռնողներուն հետ Ամերիկայի և Եգիպտոսի դրամական տագնապը գրեթէ բնա՛ւ առնչութիւն կամ կապ չունէր. սակայն որովհետեւ դուք կեղծիքի ու դրամի անսրակելի խնկարկու մըն էք, և մենք կը պնդենք որ դուք շահ մը ունէիք իրերը խեղաթիւրուած ներկայացնելու սա՛նկ իրերը իբր թէ մանրակրկիտ կերպով հետախուզողի ամբարտաւանութիւնով: Ու չէի՞ք ուզեր բնա՛ւ փնտռել բո՛ւն պատճառը սովամահութեան, որովհետեւ ատիկա ձեր շահին կրնար վնասել, որովհետեւ այն ատեն պարտաւորուած պիտի ըլլայիք ըսելու բաներ, որոնք քննադատականներ պիտի ըլլային Հիւսէյին Հիլմի փաշային և անոր պատկանած, պաշտպանած կուսակցութեան: Չէ՞ որ ատիկա ձեր շահին ու գործին չէր գար և դուք որ Քեամիլ փաշան այնքան գովեցիք երէկ, այսօր պէտք էր քարկոծէիք զայն տիրող վարչապետութեան ախորժելի ըլլալու համար:

Եւ դուք ճշմարտութիւնները ուրանալով չգոհացաք, դ՚ո՛ւք անօթիներու, սովյալներու ճիչերէն չարչարուեցիք ու տիրող ուժին պաշտպանելու ըլլալու յոխորտանքով—մեղի դէմ ալ դատ չբանաք—այնչափ առաջ գացիք որ սկսաք նոյնիսկ արհամարհել Յեղափոխութիւնն ու անոր գործիչները:

«Իբր թէ այդ խաղալիկները ուրիշներու քով չի գտնուիր...» Հէ՛, պարոն Քէչեան... Լա՛ւ, բայց այդ ո՛րքան ամբարտաւանութիւն, երբէ՛ն ի վեր այդ քաջութիւնը ձեր կուրծքին տակ, արդեօք անկե՞ղծօրէն անոնց առաջացուցած վնասներէն ցաւատանք՝ դուք կ՚ուզէք որ վերցուին անոնք, թէ՝ անոնց անունին սարսափը ձեզի չդադարիլ կուտայ, բայց եթէ քաջ էք, բայց եթէ անկեղծ էք ի՞նչ պատճառ այնքան վախնալու, դուք որ բնա՛ւ չէք կրնար հաւատացնել թէ ձեր քսակէն զատ ուրիշ մը կը մտածէք: Եւ ինչո՞ւ կը խեղադարիք, մի՛ վախնաք, եթէ երկիրը պէտք չունի այդ միջոցներուն, այդ «խաղալիկ»ներուն, անոնք արդէն ինքնաբերաբար կը չքանան:

«Եւ ատիկա կը գրէի Պոլսոյ մէջ իսկ, շնորհիւ Օսմ. Ազատութեան, եայլն,» կը գրէք դուք ձեր դատակնիքը եղող խմբագրականին մէջ այն ցաւոտ շեշտով որ կրնայ թարգմանուիլ, «Ախ, ինչո՞ւ Ազատութիւն ըլլար որ սա խլէզները իրենց ցաւերն ու իրաւունքները աղաղակէին...» Այո՛, պարո՛ն, դուք կը հաւատամ որ կը փափաքէիք լաւօրէն տեսնել այդ օրը, որովհետեւ այդ վիճակին մէջ ո՛չ մէկը պիտի կրնար ձեզ քննադատել, ամէնն ալ ձեզ պիտի խնկարկէին, որովհետեւ դուք ձեզի զօրավիգ պիտի ունենայիք լռեցնող, պատժող ուժ մը:

Անգամ մըն ալ կարդացէք ձեր դատակնիք-խմբագրականը, որի վերջաւորութիւնը ծաղրանքի սլաք մը ունի, ազատ ծաղրանքի սուր մը ունի յեղափոխութեան հպարտ կուրծքին... «Ինչո՞ւ, ո՛հ ինչո՞ւ... բաժանումի այս նոր կսկիծը:»

Կը ծաղրէք անանկ չէ՞, այն յեղափոխութիւնն ու յեղափոխականները, որոնց առջեւ երկու օր վերջը կը քծնիք ու այնքան վար կ՚իջնէք որ կ՚առաջարկէք կազմուած «Պատւոյ ատեան»ին մէջ անդամ տեսնել Ակնունի և Մուրատ...:

Ձեզ բնա՛ւ չպիտի քննադատէինք, կամ միայն գաղափարի սկզբան պիտի նկատէինք,—և դուք ազատ էք ձեր գաղափարներուն մէջ — եթէ հոգիի այնքան ստրկութիւն չցուցաբերէիք. եթէ դուք նոյն իսկ երբ ուրիշներու կողմէ առաջարկուէր այդ տեսակ ատեանի մը մէջ յեղափոխական ներկայացուցիչներու գոյութիւնը, քաջաբար մերժէիք զանոնք, երբ դուք պոռացիք որ դուք կ՚արհամարհէք սկզբունքով՝ յեղափոխութիւնը, անոնց «խաղալիկ»ները ու անոնց ներկայացուցիչները, երբ դուք ձեր սկզբունքին կառչած մնայիք ձեզի պէս շահամոլ ջոջերու առջեւ լռելու հաւանէիք ու չգիջանէիք ձեր արհամարհանքին արժանացողները դաւանելու, ինչպէս պիտի ընէիք—վստահ ենք—երբ այս ազատութիւնը անոնց՝ ձեզ համար ճիւաղ անունն ու գոյութիւնը հեռու չպահէր ձեր քովէն:

Ասիկա չէ՞ յայտներ ձեր թրքացած ծանօթ քաղաքականութիւնը, ասով դուք չէի՞ք ուզեր այդ յեղափոխական շարքերուն խայթ մը նետել և ձեր սխալին, ձեր ազատութեան առաջացնող վնասը դարմանել միշտ սինիք հնարքներով, բայց դուք, պարո՛ն, պէտք է գիտնաք թէ՝ յեղափոխականները ձեր ամէն քայլերը մօտէն դիտած են և ձեզ այսօր չէ որ պիտի ճանչնան. ուստի դուք այդ թաքթիքներուն դիմելէ վազ անցէ՛ք:

* * *

Պ. Քէչեան, մենք ձեզ տեսանք ու լսեցինք Սահմանադրութենէն վերջը հազար ու մէկ ձեւերու ու գոյներու մէջ, մենք ձեզ տեսանք Քեամիլ փաշայի օրով ու Հիւսէյին Հիլմի փաշայի օրով, մենք ձեզ լսեցինք Իթթիհատի և Ահրարի տեսութիւններուն մէջ, մենք ձեզ քննեցինք երէկի լուռ ու այսօրի խօսող Մէհմէտ Ալիին առջեւ... և տակաւին շատ մը երեւոյթներու մէջ ու մենք ձեզ գտանք ոչ թէ՝ «մին ամէնէն խոնարհ, ամէնէն խղճամիտ, ամէնէն մաքուր, ամէնէն անաչառ խմբագիրներէն ու հրապարակագիրներէն», այլ ընդհակառակը, ամէնէն ամբարտաւան, ամէն հովի առջեւ դիրք ու ուղղութիւն փոխող, ամէնէն անխիղճ խմբագիրներէն մէկը, ու ինչպէս ներել ձեր աներեւութեան, անգունութեան ու անողնութեան, երբ մէկ օրը իբր լուր անօթութենէ մեռնողներու, անիրաւուած հոգիներու մասին կը գրէք, ու առանց անդրադառնալու այդ մէկ օրին, անմիջապէս միւս օրը անոնք կ՚ուրանաք, անոնց աղբիւրները կ՚անգիտանաք, ինչպէս ներել ձեզ երբ իբր ազգասէր կը ներկայանաք ձեր առաջին էջին մէջ, իսկ յաջորդ էջին մէջ արդէն աղաղակող տողերով կը յայտնէք որ դուք ազգ չէք ճանչնար,— ասիկա Թող չովէն իմաստով չառնուի — ինչպէս կ՚ուզէք որ մենք ձեր ըսածներուն հաւատ ընծայենք, երբ այսօր ձեր բզքտած մարդուն վաղը ձեր տղան կը ղրկէք... և հասկնալի է «ինչու...»

Եւ տակաւին չէք ալ ամչնար ինքզինքնիդ «խղճամիտ, անաչառ» կոչելու...

Եւ դուք կը սկսիք իբր թէ փաստերով ինքզինքնիդ արդարացնել, ու անհամ ձեր խմբագրականէն շաբաթ մը վերջը ուրիշ աչքառու խմբագրական մը կը գրէք: Մտիկ ըրէ՛ք, պարո՛ն, ձեր հակասութիւնները:

Դուք ձեր յարափոփոխ քաղաքականութեան համաձայն կը սկսիք դարձեալ համակրանքի տողեր շռայլել Հայութեան այն առաջին դասակարգին, որ յարեցաւ յեղափոխութեան և վնասուեցաւ, իսկ մենք չենք կրնար լռել ու չշեշտել որ ատիկա ձեր անկեղծ զգացումներու արտայայտութիւնը չէ, որովհետեւ արդէն այդ գաղափարներու ճիշտ հակառակ միտքեր արտայայտած ըլլալնուդ համար էր որ դատապարտուեցաք ու ենթարկուեցաք ընդհանրական նախատինքին և ինչո՞ւ չէ, պէտք էր որ այսպէս ըլլար, և մենք կը սպասենք որ աւելին ըլլայ ձեզի, որովհետեւ երբ անհատ մը հանրութիւնը կը նախատէ ու բացայայտ ճշմարտութիւնները կ՚ուրանայ, անոր համար յաւիտենական պապանձումը արդար հատուցում է:

Ձեզի համար շատ նպաստաւոր կ՚ըլլար եթէ ձեր վերջին խմբագրականը վերջացնէիք այնտեղ, ուր քօղարկուած ձեւով մը կ՚ընդունիք ձեր մոլորումը, միամտութիւնը, տգիտութիւնը, որոնց մենք «Քէչեանի էական մաս կազմող ունակութիւնը» անունը կուտանք, որովհետեւ ձեր կեղծիքը իբր անկեղծութիւն կլլեցնելու ճիգին մէջ արդէն ուրիշ մութ անկիւններ կը մխրճուիք, ուրիշ կէտերու մէջ ձեր օձիքը ձեռք կուտաք:

Երբ ձեր երեսին կը նետուի որ դուք և ձեր թերթը Բարթողիմէոսի և Նուրեանի պաշտպանեալն ու փոխադարձաբար անոնց թմբուկն էիք, դուք կը ստէք, դուք կ՚ուրանաք, և յետոյ Արեւելքի խափանումին պատճառը չըլլալնուդ իբր ապացոյց կը բերէք որ դուք այն ատեն արդէն Արեւելքի մօտ չէք գտնուիր եղեր:

Մենք այստեղ հարց մը կուտանք ձեզի. դուք այն ատենը Բարթողիմէոսի և Նուրեանի թմբուկը չալող յօդուած մը բերի՞ք Արեւելքին, Արեւելքը հրատարակե՞ց զայն, մենք այս հարցերը կուտանք, որովհետեւ այս հարցերուն պատասխանը արդէն ձեր թերթին, գոյնին ուղղութեան, Արեւելքի խափանումին յստակ յայտնութիւնը պիտի ըլլայ:

Դուք կրնաք խուսափել, և ինչպէս արդէն գրեր էք, կրնաք ըսել որ Մշակին մէջ անուղղամտօրէն գրուեցաւ, բայց ինչ որ կը պահանջենք, այն է որ պէտք է այն ատենի Արեւելքի տնօրէնութիւնը՝ Պ. Զարեհ Եուսուֆեան խղճմտօրէն ըսէ իր գիտցածները:

Մենք հետաքրքրուած և գտած ենք որ ձեր այդ վարձկան յօդուածին մերժումն է որ պատճառ դարձած է Արեւելքի խափանումին, ոչ թէ այն որ Արեւելքի քանի մը օրերու չհրատարակուիլը ըմբոստութիւն թարգմանուեցաւ կառավարութենէն և պատժուեցաւ ան, ինչպէս կ՚ուզէք հաւատացնել:

Անհասկնալի է ասիկա, պարոն Քէչեան, անոր համար որ այն կառավարութիւնը որ թերթը իբր ըմբոստ նկատելով կը խափանէ, մենք փորձով կրնանք ապացուցանել որ այդ կառավարութիւնը այդ ըմբոստ թերթի, հետեւաբար ըմբոստ հրատարակիչները պէտք էր կախէր. իսկ այդ տեսակ պարագայ մը չէք յիշեր դուք:

Ուրեմն արդարացուցէք ինքզինքնիդ, պարոն Քէչեան, դուք որ այնքան անմաքուր, լուսապայծառօրէն մաքուր երեւնալ կը ճարտարուիք:

Յետոյ ինչ ծիծաղելի պատճառաբանութիւն, զոր կ՚ընէք Բիւզանդիոնի արտօնութեան ստացումի մասին:

Արդեօք արտասահման գաղթողներու շարքին մէջ Քէչեանի չափ մօտէն տեսնող, ձեզի չափ զգայուն ու կարող մէկը չկա՞ր որ կառավարութիւնը զայն չարգիլեց, իսկ ձեզի «արտասահման կ՚անցնիմ»ի սպառնալիքէն վախնալով արտօնեց Բիւզանդիոնը հրատարակել — երանի՜ թէ հրատարակուած չըլլար, է՛հ, սակայն ո՞վ գիտէ ինչեր կարելի չէր սպասել ձենէ երբ արտասահման անցնէիք:

Է՛հ, կարելի է, այո՛, կարելի է հաւատալ թէ՝ ձեզի պէս ազգասէրի մը, որի սիրտը այնքան այրած էր, արտասահմանի գաղթումովը կառավարութիւնը իր գլխուն կրնար փորձանք մը ստեղծել, քանի որ դուք նոյնիսկ 30 ոսկիով իսկ նպաստ ըրած էք ազգին:

Բայց ինչո՞ւ կը մոռնաք յիշելու, պարոն Քէչեան, թէ դուք այդ Հայկական դժբախտութիւնները այնքան չարաշահեցիք, թէ դուք ալ նպաստաւորուեցաք արկածեալներու ի նպաստ հանգանակուած դրամէն շնորհիւ Վանքեան եպիսկոպոսին, շնորհիւ Պայլլ Հաուլի, շնորհիւ կաթոլիկներու Ազարեան կաթողիկոսին:

Ինչո՞ւ չէք յիշեր ասոնք, և ձեր 30 ոսկին կը յեղյեղէք շարունակ, լա՛ւ, Ծադիկ-Կավոսը ձեզի կը փոխարինէ իր բացած հանգանակութիւններով:

Իսկ երբ դուք Բիւզանդիոնի դադարումները մէջտեղ կը նետէք, ապացուցանելու համար որ դուք և ձեր թերթը կառավարութեան հաճելի չէիք, և թէ դուք ձեր անկաշառ ոգիին զոհն էք, մենք երկու բառով ձեր յիշողութիւնը կը թարմացնենք ու Բիւզանդիոնի վերջին դադարումին հետ կը յիշեցնենք նաեւ Կիւլպէնկեան անունը, որի մոռացութիւնը ապերախտութիւն մը պիտի ըլլար ձեր կողմէն:

Դրամի համար ամէն սրբութիւններ ոտնակոխելու ատակ ձեր հոգին ծանօթ է հանրութեան, պարոն Քէչեան, և իբր նորագոյն արարք, Պալեան եպս.ի ձեր հին, անկարեւոր և անգործածելի թերթերուն վաճառքը յիշեցէք, ու մի՛ ճղակտորիք հանրութեան միամտութիւնը չարաշահագործել:

* * *

Սակայն քանի որ Իզմիրլեան Սրբազանն իր յայտարարութիւնով գիտէ որոշապէս դաւադրութեան մը ազատ մասնակիցները, մենք կոչ կ՚ընենք իրեն, որպէսզի անվերապահօրէն յայտնէ զանոնք, մենք նոյնիսկ Իզմիրլեանի չպիտի ներենք աս լռութիւնը, քանի որ աս լռութիւնովը քօղարկուած ու պաշտպանուած մութ հոգիներ տակաւին ինքզինքնին իբր մաքուր մարդեր ներկայացնելով պիտի խաբեն հասարակութիւնը:

Մենք տակաւին շարունակուող շահագործութիւններուն պատասխանատու պիտի քննենք Իզմիրլեանը, որ ինքն ալ իր կարգին կը ներէ անոնց ու կը թոյլատրէ շարունակել տալ ազատութիւններ:

Որքան ալ որ ուրիշներ զոհ ըլլալ թուին այս անպիտանութիւններու պարտկումով, մենք սակայն կը պահանջենք որ մութ գործերու սեւ հեղինակները քօղազերծուին ու պատիժներու զարհուրելիին ենթարկուին: Մանաւանդ որ անոնք ինքզինքնին ղեկավարի յաւակնութիւններ կուտան:

Մենք կ՚արծարծենք աս խնդիրը, թէեւ թերթերը լսելու հակառակ ըլլան, որովհետեւ մենք այս արծարծումով կը կարծենք մաքրագործում առաջացնել ու պախարակել մինչեւ այսօրուան կեղծ հոգիները:

Տակաւին մենք կը պահանջենք որ Պարոն Զարեհ Եուսուֆեան հրապարակով ըսէ իր գիտցածները մեր ակնարկութիւններու մասին, որովհետեւ այդ ակնարկութիւնները իրենց ետին յայտնութիւններ կը պարունակեն:

Տակաւին մենք կը սպասենք որ Բիւզանդիոնը իր բարձրագոյն դատը սկսի ու շարունակէ, որովհետեւ ասիկա կարեւոր յայտնութիւններ երեւան պիտի հանէ:

Բայց չենք ալ ընդունիր բնա՛ւ, որ դրամական դատի մը ելքովը մեզի խաբելու ճգնի Քէչեան. ան կրնայ այդ դատէն յաղթական դուրս գալ, սակայն մենք բարոյականը ու նկարագիրը կը փնտռենք, ո՛չ թէ նիւթը կամ դրամը:

Իսկ հրապարակով ետ առնել կը խոստանանք մեր ըսածները, եթէ շօշափելի փաստերով Քէչեան կարենայ ջրել մեր ըսածները:

Հերի՛ք որքան ժողովուրդի միամտութիւնը և բարի տրամադրութիւնները շահագործեցի՛ք, պարո՛ն, սոսկացէք այդ շահագործուած ժողովուրդին վաղուան պոռթկումէն:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՓՈՒՐ

(*) Մեզ իմաց կը տրուի թէ Բիւզանդ Քէչեան՝ Բարթողիմէոսի շնորհիւ 100-120 ոսկի հատուցում առած է իր կողոպտուած տունին համար 1896ին, մինչ միւս խեղճ կողոպտուած Խասգիւղցիք մէկ փարա չեն առած: (Ծ. Խ.)

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Ա.

Կենսագրութիւն Սարգիս արքեպիսկ. Սարաֆեանի եւ ժամանակին հայ կաթոլիկներ, 1720-1775

Աւստրիական վէճը լինելու վրայ՝ Վիեննայի գլուխն Մխիթարեանց Ներհուն և զգուշաւոր միաբանը Կ. Պոլսի, Հ. Գր. Ծ. Վ. Գալէմքեարեան, պատիւն ըրած է ինծի ալ նուիրելու այս պատմական գիրքը, որ մասնակի բաւական լոյս կուտայ 18րդ դարու՝ մանաւանդ եկեղեցական՝ հայոց պատմութեան և կրօնական ու աշխարհական խլրտումներուն վրայ, լուսաւոր և ջինջ տպագրութեամբ (1) և ընտիր թուղթով, 433 էջ:

Ըսե՛նք անցողաբար, Վիեննայի Մխիթարեանց ճոխ և բազմալեզու տպարանը կրնայ շահիլ մրցանակը 19րդ դարու բոլոր հայ տպարանաց վրայ, նոյն իսկ հին Մխիթարեանց Վենետիկի, իր սեպհական ճաշակաւոր և արուեստաւոր արտադրութիւններով, որ արդիւնք են մանաւանդ աշխարհաբառի քերականահօր Հ. Արսէն Այտընեանի ու նմանեաց մասնագիտական ջանքերուն:

Չորս-Հինգ ժամուան մէջ աչքէ մը անցուցի այդ պատմութիւնը, և կուգամ համար մը տալ համառօտիւ իմ այդ համառօտ ուսումնասիրութեանս:

Գիրքը ձօնուած է յիշատակի Ներսէս պէյ Ալլահվէրտեանի, որդի Վսեմ. Յովհ. էֆ. Ալլահվէրտեանի, որուն ազնուական ծագումն հին Կամսարականներէն կ՚աւանդուի այս տարուան Վենետիկի Բազմավէպին մէջ: Ներսէս պէյի լուսանկար պատկերը՝ կը զարդարէ գիրքին կողքը նուրբ դիրքով և փափուկ դիտակով: Յիշատա՛կ նորա օրհնութեամբ:

Յառաջաբանին մէջ Վեր. հեղինակը կը խոստանայ քիչ ատենէն պատրաստութիւնը տպագրութեան Կ. Պոլսոյ հայ Պատրիարքներուն և անձնաւորութեանց, ի մասնաւորի հայ կաթոլիկ հասարակութեան սկիզբին և անցքերուն, վաւերագիրներու վրայ հաստատուած, 1200էն 1830: Այս գործին կը սպասենք մենք մանաւանդ՝ որ կրնանք նախաձեռնարկն ըսել Թուրքահայոց վերջին դարուց պատմական ուսումնասիրութեանց՝ սկսելով 1895էն տեղական թերթերու և մասնաւոր հրատարակութեանց միջոցով, որոնք արժած են մեզի շատ աշխատութիւն ապաւայր, շատ ծախք, շատ ալ ցաւ և զոհողութիւն: Բայց մեր խաղաղական մասնաւոր նպատակին — Թուրքահայերը կապելու մտաւոր անցեալի մը անդորր յիշատակներուն — կիսով չափ հասած ըլլալու գիտակցութիւնը լիով փոխարինած է մեր այս զոհողութիւնները:

Ուրախ ենք որ Վիեննայի Մխիթարեանք, Լէօ, Հր. Աստուր, Արշ. Ալպօյաճեան և նմանիք այս կարեւոր ուսումնասիրութեանց յաջորդաբար տալով արժան կարեւորութիւն մը՝ թեթեւցուցած են մեր այս աշխատութիւնները և կնքած արժանաւորապէս մեր այս ճիւղերուն տուած կարեւորութիւնը, որ կրնայ տալ համ ու հոտ մեր վերջին ժամանակաց պատմութեան և գիծ մը յաջորդական մեր կեանքին:

Գիրքին սկիզբէն մինչեւ երրորդ մասը կը գրուէ՝ Սարգիս արքեպս. Սարաֆեանի ձեռնասուն աշակերտին՝ Յովհ. Նուրտինեանի ռամկաւոր կենսագրութիւնն իր մեծաւորին, շատ շահեկան անցքերով, մանրամասնութիւններով և հոգեբանական պարագաներով, որ կը պատկերեն մեր 18րդ դարու պայքարուն անձնաւորութիւններն և առաջնորդաց պատմութիւնն, Շնորհալի, Երեմիա Չէլէպիի, Տ. Կոմիտասի տաղերգութեանց նմանող ոճով մը՝ բաւական մաքուր հայկաբանութեամբ և գերծ ժամանակին տափակ խորթութիւններէն.

Ահաւասիկ դոյզն ճաշակ մը.

Ո՛վ անխիղճ անտէր ազգի,
Եղո՛կ ի սպառ անիմ ցեղի,
Երբ խռովութիւն նորուն խմբի,
Ընդ անուսման համաձայնի:
Ափսո՛ս քրտանց ճգանց մեծի
Ասքանազեանց Լուսաւորչի,
Ու քաջ սուրբ հարց մերում սեռի
Հետեւողաց նորուն շաւղի: (էջ 30)

Եւ այս պատմական «երգերգութեան» ձեռագիրը ձեռք ձգած է Հեղինակը Օրթագիւղի Անտոնեանց վանքին մատենադարանէն, որ տարիներ առաջ ես ալ արագ աչքէ մը անցուցած եմ՝ շնորհիւ Թոյլտուութեան վանահայր Հ. Միսաքեանի և մատենապետ վարդապետին: Տեսած եմ հոն շատ շահեկան ձեռագիրներ, կաթողիկոսական հին կոնդակներ ու հին դրամներու հաւաքածոյ մը, որ առհասարակ կրնան վկայութիւն բերել մեր վերջին դարու ստուգ պատմութեան:

Այս ձեռագիրին վրայ է որ գլխաւորապէս կը հիւսէ Հ. Գալէմքեար իր գործին ցանցքը, լրացնելով անոր պատշաճ վկայագրութեամբ և անտիպ հին նամակներով՝ ժամանակակից անձանց կրօնական ու պաշտօնական խնդրոց. անոնց տխուր պարագաներուն և գլխաւորապէս նորակազմ չնչտեալ կաթոլիկութեան մեծ ու կարեւոր գիծերն ու ստուերները, պարզ բայց գիտուն և հաւատարիմ ոճով ու աշխարհաբառով մը որ չունի թէպէտ Հ. Բարգէն Կիւլէսէրի զարդարուն երանգն և ազատ փիլիսոփայ խորհրդածութիւնները, այլ կ՚առարկէ միշտ կղեալ հետեւաբանութիւններ՝ երկիւղածօրէն միտած կաթողիկեայ կողմին և առաքինասիրական ու բարեպաշտական միստիկ բարմանց, որով կը յատկանշուէին այդ ժամանակին Հռոմի յարող մեր եկեղեցական ու աշխարհական ամիրայ պետերուն մէկ մասը:

Ծագումով Ակնէն ու ծնունդով Կ. Պոլսեցի էր Սարգիս արքեպիսկոպոս Սարաֆեան. իր չափահասութեան՝ Հ. Միքայէլ Զամչեանի պէս՝ նախ կ՚աշակերտի ոսկերչութեան, բայց իր ճաշակին անյարմար գալով այդ արհեստը՝ կը մտնէ Կոլոտ Յովհ. իմաստասէր Պատրիարքին հիմնարկած դպրոցը, ուր երեք դասակցութեամբ Նալեան Յակոբի՝ քիչ ատենէն իր ուշիմութեամբ կը գերազանցէ իր դասակիցները և 23 տարեկան կը ձեռնադրուի կիսասարկաւագ և ապա սարկաւագ. երեք տարիէն կը ձեռնադրուի կուսակրօն քահանայ՝ մանաւորապէս աստուածաբանական ուսումնասիրութեանց և քարոզչութեան հետամտելով: Քիչ ատենէն Կ. Պոլսի մէջ կը հանէ մեծ անուն իբրեւ քարոզիչ՝ այնպէս որ Նշանաւոր Կոլոտ Պատրիարք անգամ՝ իր զբաղմանց պատճառով անձամբ քարոզելու միջոց չունենալուն՝ իր տեղը քարոզիչ կը կարգէ Սարգիս վարդապետը: Կեսարացիք՝ որ այն ատեն հզօր էին ի Կ. Պոլիս, ստիպմամբ կը խնդրեն զինքն իրենց քաղաքին Առաջնորդ և յետ շատ դիմումներու՝ վերջապէս կը յաջողին 1731ին Կեսարիա տանիլ զինքը մեծ հանդիսիւ՝ Յակոբ Նալեանի հետ: Կեսարիոյ մէջ սիրելի ըրաւ ինքզինքն ու Ս. Կարապետի վանքին պարտքերը վճարելէն ետք՝ անցաւ Կ. Պոլիս՝ Էջմիածին երթալով եպիսկոպոսանալու: 1734ին հասաւ Էջմիածին Կրետացի Աբրահամ վրդ.ի հետ, և հոն Մշեցի Աբրահամ Կաթուղիկոսի վախճանը վրայ հասնելով՝ Սարգիս վարդապետ Սինհոդականաց ընտրելի ներկայացուց Կրետացին, որ Կաթողիկոս օծուեցաւ նոյ. 24ին: Յաջորդ օրն ալ՝ փոխադարձութեամբ մը՝ Աբրահամ նորընծայ Կաթողիկոսն օծեց Սարգիսն Արքեպիսկոպոս և անունն անձամբ դրաւ Շնորհալի: Նշանակելի է գիրքին այստեղը Աբրահամ Կաթողիկոսի հետաքրքրական կնիքը, որ հին ասորական ու հայկական խորհրդաւորութիւն մը ունի և Աբրահամ Կաթողիկոսի կոնդակին բնագիրը՝ բաւական շքեղ գրաբառով մը:

Այնուհետեւ է որ Սարգիս արքեպիսկոպոս յայտնապէս յարած կ՚երեւի կաթոլիկութեան, որոյ հետեւողք կը կոչուէին այն ատեն «հետեւողք, ծայիթք, հերձուածողք, ախթարմայք, կաթոլիկք, ֆռանգ» են.:

Արդէն Կոլոտի եկեղեցական ներհուն դպրոցին մէջ սերմ ձգած էր կաթոլիկ վարդապետութիւնը՝ չգիտենք ի՛նչ նախապատճառներով, և ինք Կոլոտ Թարգմանել կուտար լատին եկեղեցւոյ նշանաւոր եկեղեցականաց մանաւանդ Յիսուսեանց գործերն՝ իր քաջ Թարգման Աբրահամեան Ղուկաս մեծ վարդապետին, որ 18րդ դարու Յովհ. Տէրոյենցն էր ու աշակերտ Հռոմի Հաւատոյ տարածման Ուրբանեան Դպրանոցին: Այս Ղուկաս վրդ. թարգմանած է 19 կտոր մեծ ու փոքր գիրքեր՝ գլխաւորապէս այդ կաթոլիկ ոգիով, բայց յայտնի չէ եղած ցարդ այդ լեզուագէտ վարդապետին կաթոլիկ ըլլալը կամ չըլլալը:

Թերեւս իմաստասէր անխտրական մըն էր: Իր գրաբառը շատ մօտ է Խաչատուր Կարնեցիին ու Մխիթար Աբբահօր պղնձի գրաբառին, ուր կա՛յ քերականութիւն հայկաբանութիւն, բայց կը պակսի ճաշակ, ներդաշնակութիւն և ոսկի պարզ ոգի մը միապաղաղ, որ դրօշմն է գիտնութեան: Իրեն յաջորդած է Պաղտասար դպիր՝ որուն լեզուն և հոգին աւելի ազատ և հայազատ է, թէպէտ և ինք թերեւս ոչ բազմահմուտ և լեզուագէտ Ղուկաս վարդապետի չափ. կը թուի մեզի թէ Ղուկասի դպրոցն հետեւած է աւելի հռովմէական վարդապետութեանց և ոճերու, իսկ Պաղտասարինն աւելի Բիւզանդեան յունականին և հայկականին, ինչպէս իր յաջորդներուն՝ Սարգիս դպիր, Մելքիսեդեկ դպիր, Թագւոր և Գրիգոր Փէշտիմալճեան և Գէորգ պատուելի Յովհաննէսեան, որոնց գրաբառը մանաւանդ աւելի պարզ մաքուր և տրամաբանական է: Հ. Գր. Գալէմքեարեան չէ՛ ակնարկած այս զանազանութեանց, որ հաւանական է Էջմիածնէն ու Հռոմէն կամ Վենետիկէն կ՚առնէին իրենց տարբեր ուղղութիւնները, վասն զի Վենետիկ ալ դեռ զատած չէր իր լեզուն կարգ մը անհարազատութիւններէ, մինչեւ որ եկաւ մեծ գլուխ վարդապետը, Հ. Վրդանէս Ասկէրեան, առաջին Ոսկեդարեանը Մխիթարեանց, թարգմանիչ Կոլլինի փիլիսոփայութեան և Թեսաւրոսի: Ղուկաս բազմահմուտ վարդապետին ոճին ու լեզուին ճաշակ մը տալու համար՝ կ՚օրինակենք հոս Սարգիս Արքեպիսկոպոսի տպագրած Նմանութեանց մեծահատոր գիրքին Յառաջաբանէն մասնիկ մը.— «Ուղղաբերձ և վայելչահասակ արարաւ ի բնէ մարդկային հասակ՝ զարմանաքանչ հնարագործութեամբ հեղինակին հանուրց, զի ամենեւին ստոր զտանեցիւր ի պաճարեղինաց վիճակէ, որոց ուրոյն է յերր գլխակորել ի խնդիր բուծանելեաց և հեշտալեաց:» Արիստոտէլեան փիլիսոփայութեամբ և միջնադարեան ու Ս.գոստինեան աստուածաբանութեամբ յօրինուած իմաստասիրութիւն մը՝ որուն յարմար լեզու մը պատշաճեցուցած է ինք և իր հետեւողը Սարաֆեան մեր արքեպիսկոպոսը: Ժամանակին լատինակրօն քարոզիչները, որ խելամուտ ըլլալով հանդերձ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դաւանական ուղղափառութեան՝ իրենց պաշտօնին բնութեամբն իսկ չէին խղճեր ուղղափառագոյն քարոզելու իրենց Հռոմը մեր Էջմիածնին հանդէպ, Փոքր Ասիայի մէջ իրենց ունիթօրական պիտակ քարոզչութեամբն և գրուածներով (տե՛ս Իրաւախօս Յովհ. Տէրոյենցի. հատ Գ.) յոյժ կուտային, ո՛յժ անհարազատ, Ղուկաս վարդապետի նման գրիչներու դիտմամբ հռոմէամէտ գիրքեր թարգմանելու այսպէս և Սարգիս արքեպիսկոպոսի նման դիւրահաւաններն հրապուրելու:

ԽԱՉԻՆԱՐ

---

(1) Դժբաղդօրէն զրկուած ենք ցարդ այդ տպարանին մասնակցութենէն՝ հակառակ մեր բովանդակ բարեկամութեան և պարզմութեան...:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Պոսնայի ու Հերսէկի խնդրոյն նոր երեւոյթին առթիւ եղած լրագրական հրատարակութեանց մասին Բեդերպուրկի հեռագրական գործակալութիւնը հետեւեալը կ՚իմանայ իրազեկ աղբիւրէ.

«Սերպիոյ յայտարարութեան բանաձեւին համար Վիեննայի բանակցութեանց առթիւ գաղափար մը առաջ եկաւ թէ Վիեննայի դահլիճը կրնայ ծանուցագիր մը ուղղել տէրութեանց՝ անոնց բացարձակ հաւանութիւնը ուզելով՝ ջնջելու Պերլինի դաշնագրութեան 25րդ յօդուածը, սպասելով Թուրքիոյ և Աւստրիոյ-Հունգարիոյ համաձայնութեան բրոթոքոլին հաղորդուելուն, և թէ այդ ծանուցագրին հետեւանքով տէրութիւնները կրնային իրենց հաւանութիւնը յայտնել պատասխան-ծանուցագրերով: Բեդերպուրկի դահլիճը, որպէս զի ձեռքէն եկածը ընէ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ միջեւ պատերազմ մը արգիլելու և միւս կողմէ տէրութեանց դիւրացնելու Վիեննայի հետ իրենց համաձայնութիւնը սերպիական յայտարարութեան բանաձեւին համար, ընդունեց կարգադրութեան այս վերջին եղանակը:»

—Պելկրատի մէջ ելած զրոյցի մը նայելով Անգլիա վերջնականապէս ձեռք առած է Պոսնայի ու Հերսէկի կցման խնդիրը, վասն զի Ռուսիա հրաժարած է այդ գործին մէջ վարիչի իր դերէն, քանի որ համոզում գոյացուցած է թէ պիտի չկրնայ պահպանել Սերպիոյ շահերը։

—Պելկրատի մէջ վերջին յոյսերն ալ ի դերեւ հանեց այն լուրը թէ Ռուսիա ճանչցած է Պոսնայի ու Հերսէկի կցումը։ Ցանկարծական սթափում մը առաջ եկաւ խիստ զգալի կերպով։ Պատերազմասիրական եռանդը անհետացաւ։ Քաղաքը հանդարտ է և բոլորովին խաղաղ։ Երեսփոխանական շրջանակներուն մէջ ալ նոյն վիճակը կը տիրէ։ Այդ փոփոխութեան տպաւորութեանը տակ լրագիրներ ցուրտ ընթացքի մը կը հետեւին գահաժառանգ իշխանին հրաժարման խնդրոյն հանդէպ, զոր բարերաստիկ բան մը կը նկատեն երկրին համար։

—Ռուեթէր կ'իմանայ թէ չարթուս սկիզբները Լոնտոնի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ տիրող յուսահատութիւնը գրեթէ բոլորովին անհետացած է։ Անգլիոյ և Աւստրիոյ-Հունգարիոյ միջեւ կատարուած բանակցութիւնները հիմա մասնաւոր ուշադրութեան մը առարկայ կ'ըլլան։ Լոնտոնի ու Վիեննայի միջեւ հեռագիրը կը բանի անընդհատ։ Սակայն դեռ վճռական որոշում մը չկայ։ Լոնտոնի ու Վիեննայի դահլիճներուն միջեւ անհամաձայնութիւնները մեծ բան մը չեն։ Սերպիոյ յանձնարարուելիք բանաձեւին կը վերաբերին, տառը խմբագրութեան եղանակը միայն խնդրոյ առարկայ է։ Անգլիա ու Ֆրանսա պիտի հաւանին Ռուսիոյ գործելու եղանակին՝ Պոսնայի ու Հերսէկի կցման ճանաչմանը համար, մինչեւ որ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ և Սերպիոյ միջեւ եղած վէճը կարգադրելու մասին կատարուած բանակցութիւնները գոհացուցիչ արդիւնքի մը յանգին, ինչ որ շատ յուսալի է թէ մէկ քանի օրուան խնդիր է։ Անգլիոյ առաջարկած բանաձեւին համար կ'ըսուի որ կատարեալ համաձայնութիւն կայ Ֆրանսայի ու Ռուսիոյ հետ. նաեւ թէ այդ առթիւ Լոնտոնի ու Վիեննայի դահլիճներուն միջեւ գոյանալիք ամէն տեսակ համաձայնութիւն պիտի ընդունուի Բարիզի ու Բեդերսպուրկի կողմէ ալ։

ՍԵՐՊԻՈՅ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳ ԻՇԽԱՆԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Սերպիոյ գահաժառանգ իշխանին շուրջը գտնուողները կ'ըսեն թէ հետեւեալ դէպքերուն հետեւանքով է որ իշխանը հրաժարած է. — Զորեքշաբթի իրիկուն, իշխանը ամէն առտուան պէս այցելութիւն տուաւ արտաքին գործոց նախարարութեան առաջին դիւանապետին՝ տեղեկանալու օտար երկիրներու սերպ դեսպաններուն կողմէ ղրկուած տեղեկութեանց։ Իշխանը կիրակի օրուընէ ի վեր ծայրայեղ գրգռութեան մէջ էր Զրվենօ լրագրին յարձակումներուն և այդ առթիւ կառավարութեան անտարբեր ընթացքին հետեւանքով։ Իշխանը երբ կարդաց Բեդերսպուրկի սերպ դեսպանին տեղեկագիրը՝ ծանուցանող թէ Ռուսիոյ կայսրը արտօնած է Պ. Իզվոլսքին Ռուսիոյ անունով ճանչնալու Պոսնայի ու Հերսէկի կցումը, աւելի եւս գրգռուելով հեռագիրը սեղանին վրայ նետեց և գոչեց. — «Միթէ Զարը այսպէ՞ս է որ կ'իրականացնէ ժողովրդեան յոյսը։ Ուրեմն ինչո՞ւ Բեդերսպուրկ գացի։» Իշխանը յետոյ առանց ողջունելու դիւանապետին սենեակէն դուրս ելաւ, բնակարանը գնաց և հրաժարականը գրեց։

—Սքուբչինայէն մէջ երիտասարդ-արմատական Պ. Մարքովիչ հարցուց նախարարապետին թէ իրա՞ւ է որ գահաժառանգ իշխանը պատճառ եղած ըլլայ Քոլաքովիչի մահուան։ Նախարարապետը պատասխանեց թէ պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած են այդ խնդրոյն վերաբերեալ տեղեկութիւնները։ Պ. Մարքովիչ նաեւ հարցուց թէ ստո՞յգ է գահաժառանգ իշխանին հրաժարման լուրը։ Նախարարապետը պատասխանեց թէ արդարեւ իշխանը նամակ մը ուղղելով իրեն հրաժարած էր։ Նախարարաց Խորհուրդն ալ այդ մասին խորհրդակցեր է, սակայն ինքզինքը անձեռնհաս նկատելով, նամակը ներկայացուցեր է Թագաւորին։

—Պելկրատի երկու թերթեր համամտութիւն կը յայտնեն գահաժառանգ իշխանին հրաժարականին, ըսելով որ անոր բնութիւնը անկարող կ'ընծայէ զինքը գահուն վրայ բազմելու։

—Զրոյց կայ թէ Թագաւորը յաջողեր է համոզել գահաժառանգ իշխանը չպնդել իր հրաժարականին վրայ, վասն զի դրական որ և է պատճառ չարդարացներ այդ հրաժարականը։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎ

Ա. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

47 րդ Նիստ 14 Մարտ 1909

Երեսփ. Ժողովը շաբաթ օրը ընդհանուր նիստ ունեցաւ։ Ահմէտ Րիզա պէյ կ'ատենապետէր։ Նախորդ նիստին ատենագրութիւնը վաւերացուելէ ետքը, օրակարգը ձեռք առնուեցաւ։

Ատենադպիրը կարդաց եպարքոսական հետեւեալ պաշտօնագիրը մարտ 12 թուականով.

«Այսօր գումարուած մամուլի միդինկին մէկ պատուիրակութեան կողմէ ներկայացուած բազմաստորագիր գրութիւնը ընդ գրոյս ձեզ կը ղրկեմ։ Այդ գրութիւնը, ըսելէ յետոյ թէ Լ. Հէրըլտ, Brooson ու Նէոլողոս լրագիրները զանազան տարրերու միջեւ պառակտում առաջ բերելու եղանակով հրատարակութիւններ կ'ընեն, կը խնդրէր ատոնց արտօնատէրերուն նկատմամբ հարկ եղածը ի գործ դնել։ Թէեւ ընկերութիւնները ըստ օրինի իրաւունք չունին այդ տեսակ որոշումներ տալու, սակայն լրագիրներն ալ, օգտուելով տպագրական օրէնքի մը չգոյութենէն, նոյն կարգի հրատարակութիւններ կ'ընեն։ Արդէն այդ մասին պատրաստուած օրինագիծ մը Երեսփ. Ժողովին ղրկուած է, որով կը խնդրուի պէտք եղածը գործադրելով տրուելիք որոշումը հաղորդել։»

Ատենադպիրը յետոյ կարդաց միդինկին կողմէ տրուած որոշումը։ Տէրսիմի երեսփոխան Լութֆի պէյ յայտարարեց թէ այդ որոշմնագիրը Երեսփ. Ժողովին մէջ չի կրնար կարդացուիլ և թէ կանոնագիրը պէտք է յարգել։ Թալադ պէյ ըսաւ թէ խորհրդակցութեան պատճառ մը չկայ։ Շատ մը ձայներ «կարդացուի՛, կարդացուի՛» կը պոռային։ Ատենադպիրը կարդաց։ Լութֆի պէյ յայտարարեց թէ այդ լրագիրներուն դէմ եղած գանգատի մը պահուն դատարանին առջեւ կարդացուելու է. ամօթ է. Ժողովը չի կրնար անպէտ բաներով զբաղիլ։ Զորս կողմէ պահանջեցին ետ առնել «ամօթ է» խօսքը։ Լութֆի պէյ նորէն կրկնեց։ Իսմայիլ փաշա յայտարարեց թէ մեծամասնութիւնը կրնայ Լութֆի պէյը դուրս հանել տալ։ Սակայն Լութֆի պէյ գոչեց թէ դուրս ալ եթէ ելլէ նորէն «ամօթ է» պիտի ըսէ։ Ոմանք առաջարկեցին խնդիրը յղել պատկանեալ յանձնաժողովին։ Ատենապետը հարցուց Ժողովին թէ այդ խօսքին ետ առնուիլը կ'ուզէ՞։ Հաւանութեան ձայներ կը լսուէին և կը ծափահարուէր։ Այդ միջոցին ձայն մը «Հոս մահալլէի խահուէ չէ» պոռաց։ Լութֆի պէյ ըսաւ թէ այդ կարգի խնդիրներու վրայ երբ կը խօսուի ամօթ կըզգայ։ Ատենապետը յայտարարեց թէ ետ առած է Լութֆի պէյի տրուած խօսքը, եթէ դարձեալ չարունակէ դուրս հանել պիտի տայ։ Ապա Կ. Պոլսոյ երեսփոխան Զարաճի էֆ. խօսք առնելով յայտարարեց. —«Եպարքոսը կ'ըսէ թէ կարգ մը լրագրապետներ կան, որոնց դէմ կը գանգատուի, մինչդեռ օրէնք մը չունի որ գործադրէ։ Չենք կրնար ընդունիլ այն խօսքը թէ մինչեւ նոր օրէնքի մը պատրաստութիւնը, օրէնք մը չկայ միութեան դէմ հրատարակութիւններ ընողներու մասին կիրարկելու համար։ Քաղաքական խնդիրներու, ընկերական կարգ մը խնդիրներու և հայրենիքին փրկութեանը ու զինուորներուն փառքին վերաբերող հարցերու առթիւ պէտք է միաբան ըլլանք։»

Ֆանիկի երեսփոխան Մէհմէտ Ալի էֆ. խօսք առնելով ըսաւ.

«Այդ գրութիւնը պէտք է փութով յղել տպագրական օրինագծի յանձնաժողովին։ Կը ցաւիմ որ մեր երկրին մէջ դեռ կը շարունակուին հրատարակուիլ Լ. Հէրըլտ, Brooson և Նէոլողոսի նման խռովարար լրագիրներ, որոնք յոյն տարրին նիւթական ու բարոյական օգուտ մը չունենալէ զատ, բոլոր Օսմանցիներուն նողկանք կ'ազդեն։ Ատոնք ամէն օր իրենց թերթերուն մէջ անպատճառ տէրութեան շահերուն դէմ յօդուած մը կը հրատարակեն, մեր ոստիկանութիւնը կը նախատեն, կա՛մ Թուրքերը կը հարուածեն և կամ մեր զինուորները կը նախատեն։ Երբ օսմ. շնորհներով սնած են և մեզ դէմ այդ տեսակ լեզու մը կը գործածեն, ցոյց կուտան թէ ո՛րքան յոռի նկարագրի տէր են։ Կառավարութեան առաջին պարտքն է այդ կէտը նկատողութեան առնել։ Ուշադրաւ պարագայ մըն է որ Քեամիլ փաշայի դահլիճին օրով սկսուած լրագիրներու հրատարակութիւնը դեռ կը շարունակուի։ Հին օրէնքը բացարձակապէս կը տրամադրէ իսկոյն դադրեցնել այդ կարգի պառակտիչ հրատարակութիւններ ընող լրագիրները։ Սահմանադրութիւնն ալ միեւնոյնը կը տրամադրէ։ Հետեւաբար կարելի չէ մեկնութիւն մը տալ թէ դատական պաշտօնեաները ինչու լուռ կը մնան։ Ատկէ զատ ատոնց դէմ դատական հետապնդում կատարելու բաւական ապացոյց մը կը կազմէ այն պարագան թէ մեր անմնասիրելի յոյն հայրենակիցները մեզմէ պաղեցնող և հելլենական տենչանքներու ոյժ տուող հրատարակութիւններ կ'ընեն։ Կ'առաջարկեմ որ Ժողովը որոշէ այսօրուընէ իսկ դադրեցնել այդ լրագիրները։»

Տէրսիմի երեսփոխան Լութֆի պէյ յայտարարեց. — «Նա՛խ պաշարման վիճակ հրատարակեցէք և յետոյ տուէք այդ որոշումը։»

Պաղտատի երեսփոխան Իսմայիլ Հագգը պէյ, Մէհմէտ Ալի պէյի համամիտ գտնուելով հանդերձ, ըսաւ թէ ընդհանուր դատախազը միջամտելու ձեռնհասութիւն չունի։ Այդ լրագիրներուն տէրերը օտարահպատակ են։ Օտար հպատակ մը իր հիւրընկալուած երկրին ժողովուրդը ու զինուորները չի կրնար նախատել։ Աշխարհի և ոչ մէկ կողմը տեսնուած է այդ տեսակ բան մը։ Իսմայիլ Հագգը պէյ իբրեւ օրինակ մէջ բերաւ սա պարագան. «Ատենապետ Ահմէտ Րիզա պէյ, Ֆրանսա գտնուած միջոցին, Ֆրանսայի բարեկամ տէրութեան մը դէմ գրած ըլլալուն համար Պելճիքա ղրկուած էր. այդ եղածը աշխարհի ամէն կողմ կ'ըլլայ, մենք ալ պէտք է առանց դատաստանի զանոնք երկրէն դուրս հանենք։ Պէտք է այդ վտարումը իսկոյն առաջարկենք գործադիր իշխանութեան (Ծափեր)։ Բաւ մը եղաւ թէ պաշարման վիճակ հրատարակենք. այս խնդրոյն հետ ի՛նչ վերաբերութիւն ունի։»

Լութֆի պէյ հարցուց թէ վտարումը ո՞ր օրէնքով պիտի կատարուի։ Իսմայիլ Հագգը պէյ պատասխանեց. —«Օրէնքը կը տրամադրէ որ յարգելի մարմին մը, վեհապետը նախատողները օրինական հետապնդումի ենթարկուին, որով կրնալու և ձեռք առնուելիք միջոցներուն վրայ խորհելու պատճառ մը չկայ։ Զինուորը նախատող լրագրապետ մը պէտք է երկրէն վտարել... տեսէք զինուորներուն համար «կաղած», «մարդակեր» կ'ըսէ։ Առանց վարանելու գրենք նախարարութեան որ զինուորականութիւնը նախատող մարդ մը դուրս վռնտէ և անոր լրագիրը՝ Brooson ալ դադրեցնէ (Ծափեր)։»

Ատենապետը ըսաւ թէ Լութֆի պէյ ականջները կը գոցէ։ Լութֆի պէյ պատասխանեց թէ ո՛չ ոք կը տանի զինուորներու դէմ եղած անարգանքին, սակայն ամէն պարագայի մէջ օրէնքին տրամադրութեանցը համաձայն պէտք է գործել։ Իսմայիլ Հագգը պէյ ըսաւ. —«Ժողովը քեզմէ լաւ գիտէ օրէնքը։» Գամթէմունիի երեսփոխան Իսմայիլ Մահիր էֆ. յայտարարեց թէ բաւական է որքան ատեն անարգուեցաւ Օսմ. Հայրենիքը։ Ատենապետը ըսաւ թէ այդ լրագիրներէն զատ ուրիշներ ալ կան որոնք օսմանցի անունով կը հրատարակուին և զորս պէտք է նկատողութեան առնել։ Իսմայիլ Մահիր էֆ. յարեց. — «Վա՛ր անցնի այս տեսակ մամուլի ազատութիւնը. գետինն անցնին ժողովրդեան մէջ պառակտում առաջ բերող այդ կարգի լրագիրները (Ծափեր)։»

Կ. Պոլսոյ երեսփոխան Մուսթաֆա Ասըմ էֆ. ըսաւ թէ իրենց հիւր ըլլալը մոռցող այդ կարգի օտարականներուն ընթացքը պէտք է անխնայօրէն ջլատել։ Իզմիրի երեսփոխան Քարոլիտի էֆ. օսմ. զինուորներուն փառքն ու պատիւը թուելէ ետքը, յարեց թէ ատոնց «կաղած» ըսողը եթէ անբարոյական ալ չէ, դէթ յիմար է։ Օսմ. տարրերուն միջեւ հակառակութիւն առաջ բերելու աշխատող լրագիրները ո՛չ թէ միայն Օսմ. Տէրութեան, այլ իրենց հայրենիքին ու ազգերուն ալ թշնամիներն են։ Քարոլիտի էֆ. թուեց Նէոլողոսի յիսուն տարուան ծառայութիւնները և ըսաւ թէ եղածը թիւրիմացութեան մը արդիւնք է։ Նէոլողոս Թուրքեւռուս պատերազմին ատեն ո՛րքան պաշտպանած է օսմ. կառավարութիւնը. ուստի Երեսփ. Ժողովը պէտք չէ նախատէ յիսուն տարուան օրագրող մը։ Ընդհանուր դատախազին յանձնելու և ըստ օրինի պատժելու է, եթէ յանցանքը հաստատուի։ Քարոլիտի էֆ. ըսաւ թէ խնդրոյ առարկայ եղող լրագիրներուն հայրենասիրութիւնը կասկածելի չէ, ինչպէս կասկածելի չէ Հիւսէյին Ճահիտ պէյի հայրենասիրութիւնը։ Հիւսէյին Ճահիտ պէյ խնդրեց որ զինքը անոնց չնմանցնէ։ Մանասդրի երեսփոխան Թրայան Նալի էֆ. ըսաւ թէ արդարութիւն չէ այդ լրագրապետները երկրէն դուրս հանել, այլ դատարանին յանձնելու է։ Ցետոյ բեմ ելաւ Կ. Պոլսոյ երեսփոխան Հիւսէյին Ճահիտ պէյ և յայտարարեց թէ օտարները իրաւունք չունին երկրին ներքին քաղաքականութեանը միջամտելու, ուստի անպատճառ պէտք է երկրէն դուրս հանել անոնք որ իրենց խռովարարական հրատարակութիւններով գժտութիւն և պառակտում առաջ կը բերեն օսմ. տարրերուն միջեւ։ Հիւսէյին Ճահիտ պէյ կարդաց խնդրոյ առարկայ եղող լրագիրներէն մէկին հրատարակութիւնը՝ Պոլիս Վալիտէ Խանի առջեւ պատահած դէպքի մը համար։ Երեք Ցոյներ բաց ծխախոտ կը ծախէին։ Ոստիկանութիւնը և զինուորները զանոնք ձերբակալեր են, սակայն այդ զինուորները, յոյն տարրին դէմ իրենց ունեցած կատաղութիւնը նոյն երեք յոյներու վրայ թափեր, հագուստնին պէտեր, հրացանի բուններով ծեծեր են և ինչպէս գայլերը կը տանին իրենց գիշատած որսերը, այնպէս քաշկռտեր են եղեր։ Հիւսէյին Ճահիտ պէյ ըսաւ թէ այս խօսքերը պօռացողներուն հանդէպ Երեսփ. Ժողովը ինչպէս կրնայ լուռ մնալ. ատոնք պէտք է անպատճառ դուրս հանուին (Ծափեր)։ Ատենապետը հարցուց Ժողովին թէ կատարուած վիճաբանութիւնները բաւական կը համարէ՞ն։ Ձայներ «բաւական է» կ'ըսէին։ Այդ միջոցին զանազան առաջարկութիւններ ներկայացուեցան։ Զօհրապ էֆ. յայտարարեց թէ խօսք կ'ուզէ, վասն զի դեռ մեծամասնութիւն չկայ։

Ատենապետ. — Մեծամասնութիւն չըլլալը դուք չէք կրնար ըսել։

Զօհրապ էֆ. — Ի՛նչ, պիտի չկրնա՞մ ըսել. ամէն ատեն կ'ըսեմ։ Ատենապետը բռնապետութիւն կ'ընէ։

Արիֆ Իսմէդ պէյ. — Այս տեսակ յարձակումներ կատարողները պէտք է Ժողովէն դուրս հանել։

Զօհրապ էֆ. — Ամէն բան կ'ընէք կոր, ըրէք. տեսնենք դեռ ո՛րքան առաջ պիտի երթաք։

Միւֆիտ էֆ. (Էրկերի). — Մեծամասնութեան այդ որոշումը բռնապետութիւն է։ Բռնի ոյժով մեզ դուրս հանեցէք։ Զինուոր բերէք. թո՛ղ մեր թեւերէն բռնելով մեզ դուրս նետեն. ժողովուրդին ծանուցէք։

Ատենապետը յայտարարեց թէ մեծամասնութիւնը այդպէս որոշած է։ Պուսիօ էֆ. յայտարարեց թէ մեծամասնութիւն չկայ։ Ատենապետը համրել տուաւ և հաստատուեցաւ որ մեծամասնութիւն կայ։ Տասը հոգի կը կազմէին փոքրամասնութիւնը։ Վարդգէս էֆ. խօսք ուզեց. ատենապետը մերժեց և ըսաւ որ եթէ չարունակէ դուրս հանել պիտի տայ։

Վարդգէս էֆ. — Ի՛նչպէս, ի՛նչպէս...

Զօհրապ էֆ. — Տեսնենք դեռ ի՛նչեր պիտի հնարուին։

Այդ միջոցին բուռն բանավէճ մը բռնուեցաւ Զօհրապ էֆ. և Մէհմէտ Թէվֆիք էֆ.ի։ Վէճը բաւական սաստկացաւ և Մէհմէտ Թէվֆիք էֆ. ոտքի ելաւ սպառնալից, սակայն Հայտար պէյ միջամտելով կռիւի մը առաջքը առաւ։ Ժողովը մեծամասնութեամբ ընդունեց Իզմիրի երեսփոխան Նէճիմ Մոլլահ էֆ.ի հետեւեալ բանաձեւը։

«Երեսփ. Ժողովը պէտք է զեկուցանէ Եպարքոսին թէ այն լրագիրները որոնք օսմ. ընդհանուր շահերուն դէմ չարամտութեամբ և գժտութիւն առաջ բերելիք հրատարակութիւններ կ'ընեն և ազգին պատւոյն ու զինուորական պատկառելի մարմնոյն դէմ կը յարձակին, պէտք է, մինչեւ որ Տպագրական նոր Օրէնքը վաւերացուի ու հրատարակուի, գոյութիւն ունեցող օրէնքներու և Տպագրական հին Օրէնքին տրամադրութեանց համաձայն փութով արգիլուին՝ վնաս հասցնելէ։ Եպարքոսական պաշտօնագիրն ալ տպագրական օրինագծի յանձնաժողովին յղելով, Ժողովը կ'անցնի օրակարգին։»

Ժամ 7ին ատեանը փակուեցաւ մէկ ժամուան համար։

Երկրորդ գումարում. — Ժամ 8ին ատեանը վերստին բացուեցաւ։ Ատենադպիրը կարդաց եպարքոսական գիր մը՝ ծանուցանող թէ կայս. անձնական գանձը գրեր է ելմտական նախարարութեան թէ իր պարտքերը եթէ հինգ տարուան մէջ մաս առ մաս վճարէ, աւելի դիւրին պիտի ըլլայ, սակայն ելմտական նախարարութիւնը առաջարկեր է որ այդ պայմանաժամը երեք տարուան զեղչուի։ Այդ գիրը յղուեցաւ ելմտացոյցի յանձնաժողովին։ Ցետոյ բեմ ելաւ ելմտական նախարար Րիֆաթ պէյ և արտաքին գործոց նախորդ նախարար Թէվֆիք փաշայի առանց փոխարժէքի տրուած ապարանքին նկատմամբ սա տեղեկութիւնները տուաւ.

«Թէվֆիք փաշայի ապարանքը 19,000 ոսկիի գնուած էր՝ օտարազգի հիւրերու իբրեւ հիւրանոց։ 2000 ոսկի ալ նորոգութեանը ծախսուած էր։ Այդ ապարանքը 1308ին ձրիաբար տրուեցաւ Թէվֆիք փաշայի։ Նախորդ շրջանին մէջ այդ կերպով տրուած կալուածներու համար երեք տեսակ գործողութիւն կը կատարուէր։ Մէկ տեսակը այն է որ դրամը ուղղակի ելմտական գանձէն կը վճարուէր և առանց փոխարժէքի պէյերու և փաշաներու անուանը կը փոխանցուէր։ Երկրորդը՝ կայս. անձնական գանձէն կը վճարուէր դրամը։ Երրորդը՝ դրամը ելմտական գանձը կուտար և գնումը կայս. անձնական գանձուն անունով կը կատարուէր ու անոնց անուանը կը փոխանցուէր։ Ահաւասիկ ատոնց ցանկը.

«Վախճանեալ Ալի Սայիբ փաշայի ծովեզերեայ ապարանքը՝ 6000 ոսկի։ Պալթա Լիմանի մէջ Հասան ու Ֆուատ փաշաներու ծովեզերեայ ապարանքը՝ 13,000։ Խայրէտտին փաշայի ծովեզերեայ ապարանքը՝ 9000։ Բէկոզ Բազարի մէջ Սաւֆէթ փաշայի ապարանքը 8500։ Օրթագիւղի մէջ Պ. Լօրանտոյի ու աղջիկներուն ծովեզերեայ ապարանքը (գանձուն կողմէ գնուած իշխանուհիներուն համար) 2500։ Նշան Թաշի մէջ Սիւրէյա փաշայի ապարանքը (գանձուն կողմէ գնուած և յետոյ Իզզէթ փաշայի անուանը փոխանցուած) 6000։ Գուրուչէշմէի մէջ Նաճէմ փաշայի ծովեզերեայ ապարանքը (Մալլէնի կողմէ դրամը վճարուած և կայսեր անունով գնուած) 11,413։ Զաւայըքլըի մէջ Միւնիֆ փաշայի, Սաքաւըլլըեան Ցովակիմ էֆ.ի և Ըմրոլլահ պէյի ծովեզերեայ ապարանքը (Եգիպտոսի Խտիւին տրուած) 10,826։ Պէյքէքի մէջ Ալի փաշայի ծովեզերեայ ապարանքը (Եգիպտոսի Խտիւին տրուած) 22,163։ Լալէլիի մէջ Եվգաֆի նախկին նախարար վախճանեալ Մուսթաֆա փաշայի ապարանքը (Նագիպ-իւլ-Էշրաֆ Թէվֆիք պէյի տրուած) 3000։ Եգիպտոսի մէջ թիւ 3 ապարանքը (Ահմէտ Մուխթար փաշայի տրուած) 7142։ Եվգաֆի Մահլիւլաթէն Չընարքըլի մէջ ծովեզերեայ տուն մը (կայս. թիկնապահ Մուհէտտին փաշայի տրուած) 720։ Նոյն Մահլիւլաթէն Ոստիկանութեան Դրան դիմացի ապարանքը (Էմրդառէ ֆէրիք Մէհմէտ փաշայի տրուած) 2000։ Նշան Թաշի մէջ Ճէմիլ պէյի ապարանքը (Աֆղանի Ճէմալէտտին էֆ.ի տրուած) 2000։ Սղէնակլի մէջ Պարսից նախորդ դեսպան Մէհմէտ խանի ծովեզերեայ ապարանքը (Շէրիֆ Հիւսէյին փաշայի տրուած) 7000։ Էմիրկէնի մէջ Աղա Հիւսէյին փաշայի ծովեզերեայ ապարանքը (Շէրիֆ Ապտուլլահ փաշայի տրուած) 4900։ Արտաքին գործոց նախորդ նախարար Թէվֆիք փաշայի ապարանքը՝ 21730։

«Ատոնց գումարը կը հասնի 160,783 ոսկիի։ Դրամները գանձուն կողմէ տրուած են, բայց հաշուակցութիւնը չէ կատարուած։

«Պէյքոզի մէջ Աբրահամ փաշայի ագարակը՝ կայս. անձնական գանձուն անունով 54,000։ Ղազի Օսման փաշայի ապարանքը՝ 25,000։ Համիտիէ հիւանդանոցին մօտ Մանիքըւլայի գետինը՝ 666։ Նախորդ Սպարապետ Րիզա փաշայի անունով Շահզատէ Պաշիի մէջ կալուածներ՝ 18,000։ Նախորդ Եպարքոս Քեամիլ փաշայի ապարանքը, Նշան Թաշի մէջ, 15,000։ Զորլըճայի մէջ անգլիական հպատակ Զըրչիսի ժառանգորդներուն ագարակը՝ 66,000 (1320 յունուար 13ին կայս. անձնական գանձուն անունով գնուած և 1322 հոկտեմբերին կայսերազուն իշխաններուն անուանը փոխանցուած է)։

«Ատոնց դրամը գանձուն կողմէ հատուցուած և հաշուակցութիւնը կատարուած է։

«Գուրուչէշմէի մէջ ծովային նախկին նախարար վախճանեալ Հասան փաշայի ծովեզերեայ ապարանքը (իբրեւ կայս. կալուած որոշուած է կայս. անձնական գանձուն կողմէ գնել, բայց հաշուակցութիւնը դեռ չէ կատարուած) 11,000 ոսկի։

«Ընդհանուր գնում՝ 291,050 ոսկի։ Հաշուակցուածները՝ 119,000 ատկէ զեղչելով կը մնայ 172,050։ Նաեւ հաշուակցուելու վրայ եղած 11,000 ոսկին ալ զեղչելով կը մնայ 161,050 ոսկի»։

«Թէ՛ Կ. Պոլսոյ և թէ գաւառներու մէջ կատարուած այդ կողոպուտներուն համար ելմտական նախարարութեան մէջ յանձնաժողով մը կազմուելով, տեղեկագիր մը պատրաստուեցաւ և Նախարարաց Խորհուրդին ներկայացուեցաւ։ Տրուելիք պատասխանին կը սպասուի։

Զանազան երեսփոխաններ խօսելով ըսին թէ ելմտական գանձուն այս նեղութեան մէջ անոր շահերը պէտք է պաշտպանել։ Գարասիի երեսփոխան Վասֆի էֆ. առաջարկեց այդ կալուածները ետ առնել և կողոպուտէն մինչեւ ետ առնուելու ժամանակամիջոցին շահերն ալ գանձել։ Նախարարը յայտարարեց թէ այդ կալուածները կա՛մ ետ պիտի առնուին և կամ անոնց արժէքը պիտի գանձուի։ Ժողովը բաւական համարեց տրուած բացատրութիւնները։

Եղած հարցումի մը պատասխանելով յայտարարեց թէ Սէօքէի մէջ (Այտընի նահանգ) Այվէզ համըմին մահուան միացած ագարակը կայսերազուն իշխան Սէլիմ, Ապտիւրրահիմ և Ապտիւրրահման էֆ.ներուն անուանը փոխանցելու համար ատկէ առաջ կայս. Իրատէ ելեր է. բայց Այվէզ համըմին օրինաւոր ժառանգորդը երեւան ելլելով, որոշուեր է ագարակը 12,000 ոսկիի անկէ գնել և վերոգրեալ իշխաններուն անուանը փոխանցել. այդ դրամը, սակայն, մինչեւ հիմա չէ հատուցուեր։ Նախարարը յայտարարեց թէ այդ մասին քննութիւն կատարելով արդիւնքը պիտի հաղորդէ։ Տրուած բացատրութիւնները բաւական նկատուեցան։ Ելմտական նախարարը յետոյ յայտարարեց թէ Քէօթահեայի կալերտի աշխատանոցին գործաւորուհիներէն առնուած Դէմէգդիւի տուրքը օրինաւոր է, վասն զի կանոնագիրը խտրութիւն մը չէ դրած երկու սեռերուն միջեւ։ Զանազան երեսփոխաններ ըսին թէ արդար չէ այդ գործաւորուհիներէն տուրք առնելը։ Տրուած բացատրութիւնը բաւական համարուեցաւ, պայմանով որ Բադանդի օրէնքը և Դէմէգդիւի մասին միւս օրէնքները փութով գործադրուին։ Ելմտական նախորդ նախարար Զիեա փաշայի յատկացուած անպաշտօն վիճակի թոշակին համար նախարարը յարեց թէ առողջական վիճակին բերմամբ հրաժարած ըլլալուն համար այդ թոշակը յատկացուած է, բայց ինք դիտողութիւն ըրած ըլլալով, խնդիրը յանձնուեր է պետական Խորհուրդին։ Մարտէն սկսեալ Զիեա փաշայի ամսաթոշակ չի տրուիր։ Մէնդէշէի երեսփոխան Խալիլ պէյ ըսաւ թէ երբ հրաժարող նախարարին ամսաթոշակ չյատկացուի, չուզեր հրաժարիլ, բայց եթէ Երեսփ. Ժողովը տապալէ դահլիճը, այն ատեն խնդիրը կը փոխուի. հետեւաբար նախարարները երեսփոխաններէն պէտք է ընտրել, որպէս զի երբ պաշտօնէ դադրին, նորէն Խորհրդարանի իրենց պաշտօնակիցներուն քովը վերադառնան։

Եվգաֆի նախարարութեան օգնական Ֆուատ պէյ ըսաւ թէ Մահլիւլաթէն պակաս գինով Սալիմ պէյի տրուած ապարանքին համար բանակցութիւն կը կատարուի Բ. Դրան հետ։ Մէկ քանի երեսփոխաններ դիտողութիւններ ըրին։ Ժողովը բաւական նկատեց տրուած բացատրութիւնները, պայմանով որ Եվգաֆի նախարարութիւնը օրինական գործողութիւններ կատարէ՝ կողոպտուած վագֆ կալուածները վերադարձնելու մասին։

Երրորդ գումարում. — Պահ մը դադարէ ետքը ատեանը վերստին բացուելով, Եվգաֆի նախարարութենէն եղած հարցապնդումները շարունակուեցան։ Խնդրոյ առարկայ էր նախկին Եպարքոս Ֆերիտ փաշայի ձրիաբար տրուած ապարանքը։ Նախարարի օգնականը ըսաւ թէ նոյն պաշտօնարանին մէջ յանձնաժողով մը կազմուած է կողոպտուած կալուածները ետ առնելու համար։ Ատոնց արժէքը կը հասնի քառասուն միլիոն ղրուշի։ Էրկէրիի երեսփոխան Միւֆիտ պէյ ըսաւ թէ Երեսփ. Ժողովը Ֆերիտ փաշան ծերակուտական կ'ընէ, կուսակալ կ'ընէ, բայց թող չի տար որ Եվգաֆի իրաւունքները ոտնակոխ ըլլան։ Ժողովը բաւական նկատեց տրուած բացատրութիւնները, սպասելով նոյն խնդրոյն առթիւ ընդհանուր ցուցակի մը ժամանումին։ Ձեռք առնուեցաւ Մէնդէշէի երեսփոխան Համզա պէյի մէկ հարցապնդումը թէ նոյն գաւառին մէջ երկու ագարակները ձրիաբար տրուեր են պալատան առաջին քարտուղար Ճէվատ պէյի։ Եվգաֆի նախարարութեան օգնականը ըսաւ թէ Ճէվատ պէյ 2,800 ոսկի տալով ուզեր է խնդիրը կարգադրել։ Երեսփոխաններէ ոմանք այդ արժէքը շատ քիչ գտան։ Ժողովը որոշեց տրուած բացատրութիւնները բաւական նկատել, այդ ագարակները իսկոյն ետ առնելու պայմանով։ Մէքքէի Ջուրի ճամբաներու հանգամանքութեան հարցապնդումը յաջորդ շաբթուան թողուեցաւ, վասն զի խնդիրը քաղաքապետութեան կը պատկանի և քաղաքապետն ալ նոր անուանուած է։ Անգլիայէն բերուելիք նաւային սպաներու մասին ծովային յանձնաժողովին տեղեկագիրը կարդացուելով յղուեցաւ ելմտական յանձնաժողովին։ Մերժուեցաւ Կ. Պոլսոյ երեսփոխան Մուսթաֆա Ասըմ էֆ.ի ծրագիրը, բացը մնացած պաշտօնեաներուն վիճակը բարուոքելու մասին։ Ներքին գործոց յանձնաժողովին յղուեցաւ Զանղըրիի երեսփոխան Մէհմէտ Թէվֆիք էֆ.ի ու ընկերներուն առաջարկութիւնը՝ քարափանց բեռնակիրներուն վաղեմի իրաւունքները և առանձնաշնորհումները պահպանելու մասին։ Ժամ $11^{1}/_{2}$ին ատեանը փակուեցաւ։

«ՆՈՐ-ՀՈՍԱՆՔ»

Հասարակական, Քաղաքական, Տնտեսական
եւ գրական շաբաթաթերթ

Մօտ օրէն լոյս պիտի տեսնէ խմբագրութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆ ԽՈՋԻԿԵԱՆԻ (ԽՍԱ-ԼՍՄ) և ՀՐԱՆՏ ԱՐՇՈՒՆԻԻ։

Թերթը պիտի պաշտպանէ առանց ազգի և կրօնքի խտրութեան մասնաւորապէս գործաւոր դասակարգի շահերը՝ ղեկավար սկզբունք ունենալով միջազգային ընկերվարական գաղափարը։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ և գաւառներու համար տարեկան 30 ղրուշ, վեցամսեայ 15 ղրուշ
Արտասահման 9 ֆր. կամ 2 տոլար, վեցամսեայ 5 ֆր. կամ 1 տոլար
Ռուսաստան 4 րուպլի, վեցամսեայ 2 րբ.
Նամակ կամ բաժանորդագրութիւն ուղղել՝
Խմբագրութիւն «ՆՈՐ-ՀՈՍԱՆՔ»ի

ՏՊԱՐԱՆ ՇԱՆԹ
Ճամի-Գաբուսը թիւ 9, Ղալաթիա
Արտօնատէր՝ Գ. ԽՈՋԻԿԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ ՀՈ՛Ղ ՈՒՏԵՆ. — Էսկիշէհիրլի Համտի պէյ, երէկ, Եէնի Կազէդայի խմբագրատունը երթալով, սրտաճմլիկ տեղեկութիւններ հաղորդած է Էսկիշէհիրի ժողովրդեան վերջին ատեններու թշուառ կացութեանը վրայ։ Քաղաքին մէջ աղքատութիւնը, սովը և թանկութիւնը այն աստիճանին հասած են որ ժողովուրդը իբրեւ սնունդ ուտելու պարտաւորուած է Քէօթահեայի կիւմիւշ գիւղախումբին Պօղճա Օյուք գիւղէն հանուած տեսակ մը հող։ Համտի պէյ յարած է որ երեւակայելու է թէ թշուառութիւնը ո՛ր աստիճանին հասած է որ ժողովուրդը քար ու հող ուտելու կը հարկադրուի՝ իր անտանելի գոյութիւնը պահպանելու համար։ Այդ հողը կը խառնեն խոտի արմատներուն հետ և կ'եփեն, բայց այնքան սրնընդարար է որ ուտողը մէկ ամիսէն կը մեռնի։ Ժողովուրդը տեղական կառավարութեան դիմելով օգնութիւն ուզեր է։ Ատոր վրայ յանձնաժողով մը կազմուեր է դրամ բաշխելու համար, բայց յանձնաժողովը արդարութեամբ չէ բաշխեր, վասն զի անդամները միայն իրենց հետ առեւտուր ընող երկրագործներուն տուեր են։ Խեղճ ժողովուրդը քանի օր առաջ բողոքեր է յանձնաժողովին դէմ, բայց արդիւնքը դեռ յայտնի չէ։ Այդ հողը խոտի արմատին և ջուրի հետ խառնուելով խմոր մը կ'ըլլայ. ատկէ հաց կը պատրաստուի։ Մինչդեռ մայրաքաղաքին մօտ և Անատոլուի երկաթուղիին կարեւոր մէկ կայարանը կազմող վաճառաշահ քաղաքի մը մէջ անօթութիւնը այդ աստիճանին հասած է, միթէ հարկ կա՞յ ըսելու որ հեռաւոր վայրերը ի՛նչ վիճակ ունին։

—Այդ հացէն նմոյշ մը երէկ մէկ քանի Թուրք թերթերու խմբագրատուները տարուեր են։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը իր երէկուան նիստին մէջ նկատողութեան առաւ Թահթաճեան Արամ էֆ.ի ծրագիրը՝ Գալաթիոյ աշտարակին վերաշինութեանը մասին, և որոշեց մէկ քանի կէտերուն նկատմամբ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան կարծիքը առնել։

— Նախարարաց Խորհուրդը շարունակեց քննութիւնը նախարարներուն պատասխանատուութեան և պարտականութեանց ծրագրին, բայց դեռ չաւարտեց։

Կ. ՊՈԼՍՈՅ զինուորական հրամանատարը զինուորական կանոնագրին տրամադրութիւնները հաղորդեց ոստիկանական նախարարութեան, որպէս զի շատ կարեւոր պարագաներու մէջ միայն զինուորները սուին անցընեն հրացաններուն վրայ։

ՅՈՒՆԱՑ Պատրիարքարանին գործակատարը ձեռնհաս պաշտօնարանէն առնուած տեղեկութիւն մը հաղորդեց Պատրիարքարանին թէ Յունաց մետրապոլիտները երբ Եւրոպա ուղեւորիլ ուզեն, անցագիրի պէս պէտք չունին կայս. Իրատէ կամ տէրութենէն արտօնութիւն ստանալու։

ԷՊՈՒԼՀԻՒՏԱՅԻ ՄԱՀԸ. — Էպուլհիւտա, որ ինքզինքը իբրեւ ոգեհարցութեան ուսուցիչ ցոյց կուտար, շաբաթ օրը մեռաւ։

ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԴԻՄ. — Եէնի Կազէդա, Սէրպեսդի, Օսմանլը եւայլն խստիւ կը քննադատեն Երեսփ. Ժողովի կողմէ շաբաթ օրը տրուած որոշումը Լ. Հէրըլտի, Brooson ու Նէոլողոսի նկատմամբ։ Եէնի Կազէդա կ'ըսէ թէ Մամուլի ազատութիւնը շաբաթ օրը սոսկալի վտանգ մը անցուց։ Կը քննադատէ Հիւսէյին Հիլմի փաշան, որ անցեալ օր յիշեալ թերթերուն դէմ եղած միդինկին որոշմնագիրը փութացած էր Երեսփ. Ժողովին ղրկել, երբ արդէն միթինկը այդ որոշմնագիրը իր կողմէ մատուցած էր Ժողովին։ Ատիկա ցոյց կուտայ թէ, կ'ըսէ, ինքն ալ համամիտ էր ատոր։ Ու կը յարէ. «Կը զարմանանք. երկիրը տագնապի մէջ է, նահանգներու ամէն կողմը օրէ օր խառնաշփոթութիւններ, յոռի վարչութիւն մը, քաղաքական լուծուելիք ահաւոր խնդիրներ կան։ Արդ, ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ այսօր տրուած աղերսագիր մը անմիջապէս Ժողովին կը ղրկուի։» Թուրք թերթը նաեւ կ'ըսէ որ եթէ օտար մամուլին կողմէ գործուած յանցանք մը կայ, ատիկա կարգադրել դատարանին գործն է. ինչպէս որ օրէնսդիր իշխանութիւնը գործադիր իշխանութեան չի խառնուիր, այնպէս ալ դատական իշխանութեան իրաւասութեան ո՛չ մէկ ոյժ կրնայ միջամտել։ Ցետոյ կը քննադատէ ա՛յն երեսփոխանները որոնք «Խորհրդարանը իրենց մասնաւոր տունը կը նկատեն»։ Այնպէս կ'երեւայ թէ մեր երեսփոխաններէն շատեր Սահմանադրութեան դաս առնելու կը կարօտին։ Կը պահանջէ որ երեսփոխանները անկախ ըլլան և կողմնակալութեամբ չխորհին։ Սէրպեսդի կ'ըսէ թէ Խորհրդարանի շաբաթ օրուան դէպքը չէ թէ քայլ մըն է բռնապետութեան, այլ գուցէ նոյն իսկ կ'ապացուցանէ թէ բռնապետութեան մէջտեղը հասած ենք։ Ինչո՞ւ համար երեսփոխան Միւֆիտ պէյի, Լութֆի պէյի, Զօհրապ էֆ.ի և ընկերներուն խօսք չտրուիր, և ուրիշներու խօսք տրուի։ Սէրպեսդի կ'ըսէ նաեւ թէ Իթթիհատի կուսակցութիւնը այս երկրին և ազգին մեծ, շատ մեծ վնաս պիտի պատճառէ։ Եթէ խնդրոյ առարկայ թերթերը յանցանք մը գործած են, դատարան չկա՞յ, կ'ըսէ։ Երեսփ. Ժողովը հարցաքննիչ դատաւորի տե՞ղ է։ Ապօրինութիւնը Ժողովէ՛ն պիտի սկսի։

Brooson, Խորհրդարանի կողմէ շաբաթ օր տրուած որոշումը հարուած մը կը նկատէ Սահմանադրութեան տրուած, և կ'ըսէ թէ ատիկա կը նշանակէ որ տակաւին յուլիս 10ի մէջ կը գտնուինք։ Կը յարէ թէ զրպարտութիւն է որ յոյն թերթերը նախատած ըլլան թուրք զինուորները, և թէ Յունաց Պատրիարքը և Յոյն Ազգը քանիցս նախատուած են թուրք մամուլին կողմէ։ Եւ յետոյ, Երեսփ. Ժոզովը դատարան չէ, կ'ըսէ։ Ցաւ կը յայտնէ որ յոյն երեսփոխանները բեմ ելլելով մէկ քանի խօսք չեն ըրած յոյն մամուլին դէմ եղած զրպարտութեանց։ Իսկ Նէօլօղօս, ըսելէ ետքը թէ իրենք օտարներ չեն նկատուիր, կը յարէ թէ 1856ի Խաթթը հիւմայունով օտարները ազատ են իրենց ուզածը ընելու։ Ասկէ զատ, Թուրքիա, պէտք չէ որ օտարներուն հանդէպ թշնամական ընթացք մը բռնէ, քանի որ շատ պէտք ունի օտարներու աջակցութեան՝ թէ՛ վարչական և թէ՛ երկրին տնտեսական բարգաւաճման տեսակէտով։ Ի վերջոյ կ'ըսէ Նէօլօղօս թէ աշխատած է միշտ Թուրքիոյ այլեւայլ տարրերու համերաշխութեան, վասն զի ատիկա նկատուած է ազատութեան միջոցը, և ասկէ ետքն ալ ատոր պիտի աշխատի։

ՊԱՐՍԻՑ դեսպանը, չաբաթ օրը, ծանոյց Բ. Դրան թէ բազմաթիւ քիւրտեր սահմանագլուխը անցած են ու աւարառութիւններ և նոյն իսկ մարդասպանութիւններ կը գործեն։ Դեսպանը խնդրեց այդ մասին հարկ եղած միջոցները ձեռք առնել։

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ.— Կ. Պոլսոյ երեսփոխան վախճանեալ Մանեասիզատէ Րէֆիք պէյի յաջորդը ընտրելու համար, երկրորդ ընտրողները մարտ 23ի երկուշաբթի օրը պիտի գումարուին։

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ վիճաբանութիւն կատարեց Ահմէտ Մուխթար փաշայի մէկ առաջարկութեան վրայ՝ նոր տոմարը և եւրոպական ժամը ընդունելու համար. որոշուեցաւ այդ մասին զեկոյց մը ընել Բ. Դրան։

ԿԱՅՍ. ԱՆՁՆ. ԴԱՆՁՈՒՆ նախարարը, երէկ, Երեսփ. Ժողովին ելմտացոյցի յանձնաժողովին ներկայանալով, նոյն գանձուն ընդհանուր վիճակին վրայ տեղեկութիւններ տուաւ։

ԱՔՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ.— Բռնապետութեան շրջանին աքսորուած քաղաքային ու զինուորական պաշտօնեաները իրենց դիզուած ամսաթոշակները պահանջած էին։ Նախարարաց Խորհուրդը նկատելով որ այդ գումարը բաւական մեծ է և վճարումը անկարելի, որոշեց դատաստանով աքսորուածներուն ամսաթոշակ յատկացնել. իսկ առանց դատաստանի աքսորուածներն ալ դատ բանան իրենց աքսորուելուն պատճառ եղողներուն դէմ։

ԱՆԱՏՕԼՈՒ երկաթուղիի Ընկերութեան կողմէ Գոնիա ու Էնկիւրի 150,000 ոսկիի արմտիք ղրկուած էր՝ այդ տեղերու երկրագործներուն բաշխուելու համար։ Ձեռնհաս պաշտօնարանը հարցուց Գոնեայի կուսակալութեան թէ այդ գումարին ո՛րքանը նոյն նահանգին յատկացուած է։

ԲԵՐԱՅԻ երբեմնի կառավարիչ Համտի պէյ հանգստեան պիտի կոչուի։

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ ժողովուրդը ցոյցեր ըրեր է տեղւոյն գայմագամին դէմ, վասն զի թող չի տար որ տեղացիները առանց անցագրի Կ. Պոլիս ուղեւորին։

ԿՂԶԻՆԵՐՈՒ կալուածատէրերը, երէկ գումարուելով, որոշեցին Բ. Դուռնէն խնդրել որ հինգ-վեց արագընթաց շոգենաւեր առաւօտէն մինչեւ իրիկուն երթեւեկեն կամուրջին և կղզիներուն միջեւ. նաեւ գիներն ալ զեղչուին։

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.— Կայս. Իրատէ մը հրամայեց իր աղջկան՝ Այիշէ Իշխանուհիին նշանախօսութիւնը կատարել Իպրահիմ Ֆախրի Էֆէնտիզատէ Ահմէտ Նամի պէյի հետ։

ԱՅՏԸՆԻ նախորդ կուսակալ Նամըք պէյ Կ. Պոլիս ժամանեց չաբաթ իրիկուն։

ԲԵՐԱՅԻ ոստիկանութեան պաշտօնարանին համար կ'ըսուի թէ Թագսիմի թընդանօթաձիգներուն զօրանոցը պիտի փոխադրուի։

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ պաշտօնարանը Տար-իւլ-Խայրի շէնքը պիտի փոխադրուի։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը չընդունիր արտասովոր պատուիրակ Րէուֆ փաշայի պաշտօնը։

ՄԻԹԻՆԿ.— Ութ-տասը հազար բեռնակիրներ, երէկ, միթինկ մը գումարեցին Սուլթան Ահմէտի հրապարակին վրայ։ Բանախօսութիւններ կատարեցին Պէտըրխանզատէ Հիւսէյին փաշա՝ քիւրտերէն և Սէրվէթի լրագրին տնօրէն Րիֆադ պէյ, Դաշնակցական Ընկեր Խ. Պոնապարդեան և ուրիշներ ալ թուրքերէն։ Պատգամաւորութիւն մը կազմուելով Խորհրդարան գնաց, ուր Երեսփ. Ժողովին դեր-ատենապետ Արիսդիտ փաշա խոստացաւ Բ. Դրան դիմում ընել իրենց իրաւունքներուն պաշտպանութեանը համար Քարափի Ընկերութեան հետ եղած վէճին առթիւ։ Բոլոր բեռնակիրները «կեցցէ՛ Սահմանադրութիւն, կեցցէ՛, Երեսփ. Ժողովը» գոչելով ցրուեցան։

ՍՈՒԼԹԱ՞ՆԸ ՏՈՒԱՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Սէրվէթի մէջ յօդուածագիր մը պատասխանելով Թանինի, ի մէջ այլոց հետեւեալը կը գրէ.—«Մեզի՝ իսլամներուս, Օսմանցիներուս համար Խալիֆայութիւնը, կայսրութիւնը նուիրական և սուրբ է։ Խալիֆայութեան նուիրականութեան ու սրբութեան նկատմամբ զգացած մեր սէրն ու կապն էր որ վեհապետին դէմ կը գրգռէր, որովհետեւ խալիֆայութիւնը բռնապետութիւն չի նշանակեր։ Բռնաւոր վեհապետ չըլլար. երեսուն միլիոն ժողովուրդ մը՝ ամբողջ երեսուն տարի Ճենկիզներու, Կալիկուլաներու, Ներոններու բռնութիւնը փնտռել տուող վեհապետի մը կողմէ նեղութեանց ու խոշտանգումներու տակ գալարուած է։ Օսմանցիները չէին կրնար այդպիսի վեհապետի մը հանդէպ իրական յարգանք ու սէր զգալ։ Վեհապետին կողմէ ընդունուելով Սահմանադրութիւնը, մեր յարգանքը ու մեծարանքը շահած կրնայ ըլլալ։ Սակայն սա կէտն ալ չը մոռնանք որ վեհապետին վեհանձնութեամբ ու գթութեամբը չէ որ շահեցանք։ Եթէ այդպէս ըլլար, այն ատեն շատ ուղիղ կ'ըլլար։ Այն ատեն ողորմութիւն մը պիտի ըլլար, և երբ «կայս. առողջութեան ողորմութիւն» պիտի ընդունուէր։ Բայց ազգին կողմէ ձեռք բռնած ըլլալով այդ Սահմանադրութիւնը, շնորհիւ սուիններու, իր ուժին և կամքի զօրութեան, փառքն ալ դարձեալ ազգին կը պատկանի։»

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ նախարարութեան բողոք տրուեցաւ Բրոսսուի դէմ՝ օսմ. զինուորներուն «կաղած» և «մարդակեր» ըսած ըլլալուն համար։

ԱՀՄԷՏ ՐԻԶԱ ՊԷՅ, Երեսփ. Ժողովին ատենապետը, երէկ, պալատ երթալով Սուլթանին ներկայացաւ։

ՔՐԴԱԿԱՆ ԲԱՐՁԱԿՈՒՄ.— Բեռնակիրներու կողմէ քիւրտ մը Իգտամի խմբագրատունը ներկայանալով պահանջեր է հրատարակել ծանուցումը, որով բեռնակիրները կը հրաւիրուէին իրենց շահերը պաշտպանելու համար դիմել Երեսփ. Ժողովին և բողոքել։ Թերթին տնօրէնութիւնը մերժած էր։ Քիւրտ պատուիրակը, զայրացած, սպառնացեր է որ 2000 քիւրտեր պիտի յարձակին խմբագրատան վրայ, եթէ այդ ծանուցումը չհրատարակուի։ Իգտամ այս առթիւ գրած կուտայ. «Ինքզինքնիս ո՛չ թէ մայրաքաղաքին մէջ, այլ լեռան գլուխը կարծեցինք։»

ԵՂԻՆՆԱԴԱՏ ատեանը մերժեց Նէճիպ Մէլհամէի աղերսագիրը, որով կը խնդրէր ազատ արձակուիլ դրամական երաշխաւորութեամբ։

ՕՍՄ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ դեր-տնօրէն կարգուեցաւ չափագիտութեան ուսուցիչ Յակոբ էֆ. Պօյաճեան։

ԵՊԱՐՔՈՍԸ, չաբաթ առտու, պալատ գնաց և Սուլթանին ներկայացաւ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ.— Արտաքին գործոց նախարար Րիֆադ փաշա Կ. Պոլիս ժամանելուն պէս, պուլկար պատուիրակ Պ. Լիբաչէվ ալ հոս պիտի գայ։ Թանին կ'ըսէ թէ Պուլկարիա ամէն պարագայի մէջ փափաքող է խնդրոյն կարգադրութեանը։

ԷՐԶՐՈՒՄԻ նահանգին Քէչքիմ գաւառակը հազար ոսկի ղրկուեցաւ՝ սերմնացուի համար։

ԲՐՈՏՈՔՈԼԸ.— Թուրքիոյ և Աւստրիոյ միջեւ կնքուած բրոտոքոլը չորեքշաբթի պիտի ներկայացուի Երեսփ. Ժողովին։ Արտաքին գործոց նախարարի փոխանորդ Նորատունկեան էֆ. ներկայ պիտի ըլլայ պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար։

ԱՐՏԱՔԻՆ գործոց նախարար Րիֆադ փաշա իր տիկնոջ հետ, վաղը, Կ. Պոլիս կը ժամանէ։

ՍԿՈՒՊԻ Պուլկարները հեռագրեցին Բ. Դրան և Երեսփ. Ժողովի ատենապետին թէ տեղւոյն պուլկար մետրապոլիտը Աւետարանի հակառակ գործած ըլլալով պէտք է պաշտօնանկ ըլլայ ու դատաստանի ենթարկուի. հակառակ պարագային այդ կրօնաւորը եկեղեցիէն պիտի վտարուի։

ՊԵՐԼԻՆԻ օսմ. դեսպան Օսման Նիզամի փաշա պիտի ամուսնանայ Մախսուսէի վերատեսչութեան նախկին օգնական Ճեմ Ավրամիտէս փաշայի աղջկան հետ։

ՀԱՐԻՒՐԱՊԵՏ ՄԸ ՈՐ ԿՕՇԻԿ ԿԸ ՆԵՐԿԷ.— Շաբաթ օրը զինուորական նախկին հարիւրապետ մը Երեսփ. Ժողովին դրան առջեւ կօշիկ կը ներկէր իր զաւակներուն հետ։ Ատենապետ Ահմէտ Րիզա պէյ խնդիրը քննելով, հասկցաւ թէ այդ անձը հարիւր ղրուշ հանգստեան թոշակ կը ստանար, ինչ որ անբաւական էր իր ապրուստին։

ՎԻՐԺԻՆԻ ԵՒ ՎԱՀԱՆ.—Ֆէրիքէօյի մէջ խոհարար Վահան սիրալիր յարաբերութիւններ ունէր նոյն տեղը բնակող Պրուսացի Վիրժինիի հետ. բայց Վահան մրցակից մը ունէր՝ Ջիհանկիր Կարապետ. թէեւ Վիրժինի լաւ ընդունելութիւն չէր ըներ, սակայն Կարապետ կը շարունակէր իր հետապնդումները։ Ուրբաթ իրիկուն երբ Վիրժինի ու Վահան թեւ թեւի կը պտըտէին Պիլէզիք փողոցին մէջ, Կարապետ դէմերնին ելաւ. բայց Վիրժինի Վահանին թեւէն բռնելով տուն տարաւ։ Կարապետ սպառնաց իր մրցակցին և ազդարարեց որ այլեւս յարաբերութիւն չունենայ Վիրժինիի հետ. նաեւ մէկ քանի ապտակ զարկաւ Վահանին։ Այդ միջոցին Վահրամ անուն երիտասարդ մը կ'անցնէր, որ ուզեց միջամտել, բայց Կարապետ դաշոյնը քաշելով գլուխէն վիրաւորեց Վահրամը։ Այս վերջնոյն եղբայրը՝ Միհրան օգնութեան փութաց, վասն զի ոստիկան չկար։ Կարապետ ռեվոլվէրը քաշելով սպաննեց Միհրանը։ Վերջապէս հասան ոստիկանները, բայց Միհրանի դիակը միայն գտան։ Կարապետ փախաւ։

ՎԻՆԷՐ ՊԱՆՔ ՖԷՐԱՅՆԻ Բերայի ճիւղը բացուած է մարտ 2/15էն սկսեալ։ Պոլսոյ գործակալութեան՝ Էլքեաթիպ խան, Բերայի գործակալութեան՝ Ս. Անթուան խան, Բերա, Մեծ Փողոց։

15—10

ԻԼԱՆ

(Ռօսթա վէ Թէլէկրաֆ Նէզարէթի)

Տէրսաատէթ բօսթախանէսինին սէնէի հազըրէ միւբէթթէպաթընտան օլուպ միւպայէաընա լիւզում կէօրիւլէն 50չէր ատէթ պէօյիւք վէ քիւչիւք թէլաթին էմանէթ չամ թասըյլա 25 ատէտ գօլէպլի էմանէթ չանթասը վէ 12 ատէտ սիւրիւճի հէյպէսի վէ 15,000 ատէտ գանէվաչօ չուվալ վէ 2200էր ատէտ պիրինճի իքինճի վէ իւչիւնճի նէվինտէն 3600 ատէտ պէզ չուվալ վէ իւչէր պին պիրինճի վէ իքինճի պօյ պէզ չանթա մէվգրի միւնագասայա վազ գըլընտըղընտան թալիպ օլանլարըն եւլգատէ օն հիսսայը իլէ թէէմինաթը նագտիէ վէ եախօտ Տէրսաատէթ Թիճարէթ Օտասը իլէ մուգավէլէլաթ մաւհարրիրը լըյիմէտէն մուսատտագ վէ քէֆալէթ գավիլէլի համիլէն Թէլէկրաֆ վէ Բօսթա Նէզարէթի մէճլիսը խարէժիյէ միւրաճաաթ էյլէմէլէրի իլան օլունըր։

Ֆի 14 մարթ 324

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Սահմանադրական Թուրքիոյ կեանքին մէջ շաբաթ օրուան խորհրդարանական նիստը հանգրուան մըն է՝ ուրկէ անդին բոլոր ճամբաները կը կորսուին, մինչ կը տիրէ ամէն կողմ և հորիզոնները տըրամալի աղջամուղջով մը կը ծածկուին։

Շաբաթ օրը, Օսմ. Խորհրդարանը վերցուց լախտը և զարկաւ Մամուլի Ազատութեան ճակտին։ Մեռա՛ւ ան, Մամուլին Ազատութիւնը, վայրագ ու ճղակոտոր մահով մը։

Թուրքիոյ մէջ հրատարակուած երեք թերթեր, Broosnu, Լէվընթ Հէրըլտ ու Նէօլօղոս պիտի փակուին Երեսփ. Ժողովին իրաւէովը և անոնց տէրերուն թեւերէն բռնուելով դուրս պիտի նետուին ազատ Թուրքիոյ հողէն։

Եաշասո՜ւն հուրրիէթ ! ! !

Ոմանք տակաւին յիմարութիւնը ունին կարծելու թէ Եըլտըզ չկա՛յ այլեւս։ Կա՛յ, և փառաւորապէս կայ. տեղը միայն փոխուած է. Պէշիքթաշի բարձունքէն փոխադրուած է Այա Սոֆիայի հրապարակը, օսմանեան մեծագո՛յն Խորհրդարանին մէջ։ Հոն, հարիւր յիսուն չափ բռնաւորներ շաբաթ օրը հանդիսաւորապէս ապացուցին թէ իրենք Սահմանադրութեան և Ազատութեան պատնէշներուն վրայ կեցած մէկ մէկ հերոսներ են բռնութեան, ճնշումի և հարստահարութեան։

Ո՞վ է Իթթիհատը. սահմանադրական բռնակալը, մոլեռանդութեան, համիտականութեան, «տիրող տարր»ի մեծագոյն օրկանը, Օսմ. Ընդհանուր Հայրենիքը՝ անոր ցեղերէն մէկուն՝ Թուրքին սեփականեցնելու ձգտող կազմակերպութիւնը, կայսրութեան չորս ծագերէն բարձրացող բողոքի կանչերը խեղդելու նուիրուած մարմինը, ոչ-իսլամ տարրին ամենէն տարրական իրաւունքները ոտնակոխ ընելու նպատակակէտին ծառայող կուսակցութիւնը, որ ահա այսօր քանի մը օտարահպատակ օրագիրներ դուրս նետել կուտայ՝ խեղդելով մեռցնելով ազատութեան ձայնը, միւս օր... այո, վաղը միւս օր կարգը մերն է, բոլոր անոնց որ տիրող այս անորակելի րէժիմին դէմ կանգնած՝ արար աշխարհի կը պոռան գործուած անիրաւութիւնները, կատարուած ոճիրները...

Եւ վստահօրէն կարելի է ըսել թէ շաբաթ օրուան այդ որոշումէն ետքը, — որ ցոյց կուտայ ներկայ կառավարութեան շուարեցուցիչ ապիկարութիւնը, — հաստատուած է խորհրդարանական բռնապետութիւնը, աւելի գարշելի և աւելի աղիտաբեր քան համիտեան բռնակալութիւնը։

ՍՐՈՒԽԱՆ

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ.—Ազգ. Հիւանդանոցը, ինչպէս յայտնի է նիւթական շատ նեղ կացութեան մը մէջ է, երբ մանաւանդ այս օրերս իր հացի ու միսի պարէնն ալ բարեխնամ! կառավարութեան կողմէ դադրեցուցուեցաւ։ Հոգաբարձութիւնը Զատկէն վերջ, շքեղ թատերանուագահանդէս մը պիտի տայ ի նպաստ նոյն հաստատութեան։ Այժմէն կազմուած է կարգադիր յանձնախումբ մը տոմսակները բլասէ ընելու և գեղեցիկ բուֆէ մը պատրաստելու համար։ Այս առթիւ որոշուած է որ Տիկին Մայսուրեանի խումբն ալ մասնակցի, ինչպէս նաեւ Մնակեան խումբը՝ Թուրքերէն վոդեւիլով մը։ Պիտի երգեն և նուագեն հայ ծանօթ արուեստագէտներ։

ՆԱԽՈՐԴ Պատրիարք Օրմանեանի քննիչ յանձնաժողովը գումարուեցաւ ուրբաթ օր Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ և զբաղեցաւ կարգ մը ամբաստանագիրներով։ Նկատողութեան առաւ Միհրան Շիրինեանի գրաւոր մէկ ամբաստանութիւնը որով նախորդ Պատրիարքին հակասահմանադրական արարքները կը թուէր։ Նոյնպէս կարդաց Ղազարոս Ջպլաքեանի մէկ գիրը որով կը բացատրէր Պ. Արմենակ Գարակէօզեանի խեղդամահ ըլլալուն առթիւ Օրմանեանի կողմէ դիագննութիւն կատարելու արտօնութիւն չտրուելուն պարագան։ Զբաղեցաւ նաեւ նախորդ վարչութեանց ատենագրութիւններով, որոնք Պատրիարքարանէ յանձնաժողովին յանձնուած էին։

ԻԶՄԻՐԻ Հայոց Առաջնորդ Սրբազանին հետեւեալ հեռագիրը ուղղած են Իզմիրի երեսփոխանները Կուսակալ Կալիպ պէյի խնդրոյն առթիւ.— «Իզմիրի Հայոց Առաջնորդին։ Ժողովուրդին՝ Կուսակալին փոփոխութեան առթիւ միջամտելը երեսփոխաններուն վստահութիւնը գրաւող Դահլիճին գործադրութեանց և սահմանադրական կանոններուն հակառակ, և երկրին անխռովութեան մասնելու մզող գործ մը ըլլալով, կը յանձնարարենք որ ժողովուրդը չմիջամտէ կառավարական գործերու և ընդունուին այն յայտարարութիւնները զորս պիտի ընէ Իզմիր ճամբայ ելած երեսփոխան Շէքիպ պէյ»։

Կանի, Նիսիմ, Ստեփան
Սեյիտ, Քարօլիտի
Համզէ, Արիսփիտի

ԱՐՄԱՇՈՒ Նախկին վանահայրական փոխանորդ Տ. Բաբգէն Ծ. վրդ. Կիւլէսէրեան Գաղատիոյ Առաջնորդ ընտրուած է, ինչպէս նոյն տեղէն կը հեռագրեն Պատրիարքարանի։

«ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱՆ» երրորդ ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ երէկ Բերայի արուեստանոցին մէջ, ի ներկայութեան 150է աւելի անդամներու։ Ծրագիրը քննուելէ ու ընդունուելէ յետոյ, ընտրուեցան գործադիր մարմինները։

ԿՏԱԿԱՑ հոգաբարձութիւնը որոշեց Ա. ընդհանուր շրջաբերական մը ուղղել մայրաքաղաքիս Թաղ. Խորհրդոց և գաւառական վարչութեանց, և յանձնարարել որ որքան ազգապատկան կտակ որ ունին, փութան անոնց մանրամասն ցուցակը և կամ պատճէնները ուղարկել, արձանագրելու համար կեդրոնի տոմարին մէջ։ Բ. Նկատողութեան առաւ Պաթումէն Տ. Կարապետ քհնյ.ի նամակը որով կը ծանուցանէր թէ, Բաբերդի վարժարանին մէջ դասատուրակուող սանը, անցեալ տարւոյ հոկտեմբեր 26ին մեռած է և կտակեալ 500 րուպլին մէջ տեղ չկայ և կտակակատարը առարկելով թէ հանգուցեալը այդ մասին բերնով բան մը ըսած չէ, անգիտակ ցոյց կուտայ ինքզինքը, ուստի անմիջական անօրինութիւն կը խնդրէր։ Միւս կողմէ Պաթումաբնակ Բաբերդցիք համագրով մը կը բողոքէին կտակակատար Մատակեան Խուլադաղեանի մասին, յայտնելով թէ անիկայ զեղծումներ ըրած է, և խըրացուցած է 500 րուպլին։ Հոգաբարձութիւնը որոշեց գրել Տ. Կարապետ քհնյ.ի որ յանուն Պատրիարքարանի բացատրութիւններ ուզէ կտակակատարէն, և հանգուցեալոյն թողած շարժական և անշարժ ստացուածքին մասին տեղեկութիւն տայ և եթէ վտանգ մը կայ, տեղական միջոցներով ապահովէ կտակեալ գումարը։ Գ.— Նկատողութեան առաւ Արաբկիրցի հանգուցեալ Կարապետ էֆ. Սաղաթէլեանի կողմէ Արաբկիրի Սաղաթէլեան վարժարանին «վաքֆ» ըրած 33 կտոր ձիթաստանի խնդիրը և որոշեց գրել Արաբկիրի առաջնորդին որպէս զի փոխանորդ մը ընտրէ Այնմեայ կտակակատարէն հարկ եղած հաշիւը պահանջելու համար։ Դ.— Ուշադրութեան առաւ Ալիքսան էֆ. Սագայեանի կտակային խնդիրը և որոշեց իր յաջորդ նիստին հրաւիրել Սկիւտար Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը։ Հոգաբարձութիւնը ատոնցմէ զատ զբաղեցաւ ինչ ինչ կտակային խնդիրներով։

ՀԱՅ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ.—Թիֆլիզի դատաստանական պալատին մէջ քննուեր է Գանձակի գաւառի բնակիչներէն Մաշադի Աղիզ Քեարբալայ օղլու և Քեարիմ Սաֆի Մուսա օղլուի գործը, որոնք կ'ամբաստանուին թէ հայ-թուրքական ընդհարումներու ժամանակ 1905 ապրիլ 24ին զինուած ըլլալով բերդանի հրացաններով, գողցեր էին Բայեան գիւղի բնակիչներէն Հայրապետեանի և Աթանեսեանի ոչխարները։ Գանձակի նահանգական դատարանը քննելով, թէեւ յանցաւոր նկատեր էր երկուքն ալ, բայց Թիֆլիզի դատաստանական պալատը, որ կը քննէր նոյն գործը ու լսելով պաշտպան-փաստաբանի բացատրութիւնները հայ-թուրքական ընդհարումներու մասին, անպարտ արձակեր է թուրքերը։

ԱՐԻԼԵԱՆ - ԱՐՄԻՆԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ.— Արձագանգի մէջ հետեւեալը կը կարդանք.— Այսօր (12 մարտ) կէսօրէ առաջ, հետեւեալ հեռագիրը ստացանք Մանրայէն. «Երէկ գիշերուան ներկայացման միջոցին թատերաբեմը փլաւ։ Սաստիկ լաց ու կոծ և անօրինակ յուզում՝ որ կէս ժամ տեւեց։ Փառք Աստուծոյ, մարդու կորուստ չկայ»։

ՀԱՈՒՊՏՄԱՆ ՀԱՅ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

(Այս իրիկուան ներկայացման առթիւ)

Այս գիշեր, Մարտ 16 Բերա, Վարիէթէ Թատրոնին մէջ Կովկասի հայ տրամաթիք դերասաններու ընկերակցութիւնը ղեկավարութեամբ Օր. Ադամեանի և Պ. Պ. Վրոյրի, Սեւումեանի և Աւետեանի պիտի ներկայացնէ ժողովրդական համալսարանի ի նպաստ երեկոյեան դասընթացքներու, գերմանացի հռչակաւոր Գ. Հաուպտմանի նշանաւոր «Խորասուզուած Զանգ»ը, որու առիթով աւելորդ չենք համարիր երկու խօսք ըսել։ Հռչակաւոր տրամաթուրգ, իր այս գրուածով մեզ կը պարզէ երկու աշխարհ, առօրեայ կեանքը և ոգիներու վերացական աշխարհ մը։ Ճահճացած ասրօսը արթնցնելու, անոր վեհ կեանքի մը յորդոր կարդալու, դէպի ազատը և գեղեցիկը կանչելու նպատակով վարպետ Հայնրիխը խոշոր զանգ մը կը ձուլէ, որ բոլորովին զօղանջելու պատրաստ՝ լերան բարձունքէն կը գլորի և լճի անդունդը կ'իյնայ։ Գեղեցկի, սիրոյ, վեհ կեանքի ոգի Րաութէնտալէյնէն ներշնչուած՝ վիրաւոր, յուսահատ ու մահամերձ Հայնրիխը կը վերածուի և նորէն կը ձեռնարկէ նոր, հսկայ զանգի մը ձուլման։ Սակայն հին զանգը հանգստութիւն չի տար խեղճ վարպետին և անդունդի խորքէն զօղանջելով, անոր կը յիշեցնէ անցեալ օրերը, թողած ընտանիքը կինը, երախաները՝ և վարպետ Հայնրիխ, հասած վերջին յուսահատութեան կը ձգէ մուրճն ու իրեն ոգեւորող Րաութէնտալէյնն նոր կեանքի շէմքէն նորէն կը փախչի և հնի մէջ կը խրուի՝ դաւաճանելով իր մեծ գաղափարները։ Բայց այդտեղ բացակայ է իրեն ոգեւորող Րաութէնտալէյն, ան կը նմանի թեւերը կտրած թռչունի մը, նամանաւանդ ստեղծուած ըլլալով մեծ գործի մը համար, առօրեայ, փոքրիկ կեանքը այլեւս անտանելի է անոր համար. ուստի կրկին ձգելով ամէն ինչ, վերջնական ու անդառնալի վճռով կուգայ Րաութէնտալէյնի քով, սակայն աւա՜ղ, նա արդէն փոխարկուած է յաւերժահարսի։ Րաութէնտալէյնի վերջին համբոյրը ընդունելով և միշտ արեւը երազելով Հայնրիխ կը մեռնի։ Պիէսայի գլխաւոր դերակատարներն են շնորհալի Ս. Ադամեան (Րաութէնտալէյն) և Հայնրիխ՝ Պ. Սեւումեան։

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

Ազդ.— Օսմ. Կայս. Պանքայի Ղալաթիոյ կեդրոնատեղին, Պոլսոյ իր գործակալութիւնը և Բերայի իր դրասենեակը չափաւոր գնով մը կ'ապահովագրեն Յունաստանի Ազգ. Պանքայի 1880ի 3% պարտաթուղթերու ամորթիզմանի վիճակահանութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ 1909 ապրիլ 1ին։

8—4

ՊՈԼՍՈՅ ԲԵՄԸ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Դաշնակցութիւնը որոշած է ժողովրդական դասընթացքներու սկսիլ և նոյն յոյժ օգտակար ձեռնարկին ի նպաստ այս գիշեր Բերա, Վարիէթէ թատրոնին մէջ կը տրուի ներկայացում մը՝ կովկասահայ տրամաթիք խումբին կողմէ։ Խաղն է՝ Շիլլէրի նշանաւոր ԽՈՐԱՍՈՒԶՈՒԱԾ ԶԱՆԳԸ. Պարոյր Օհանեան պիտի երգէ ԽԵԼԱԳԱՐԸ՝ դաշնամուրի ընկերակցութեամբ, և պիտի ներկայացուի նաեւ կատակերգութիւն մը՝ ՏԻԿԻՆԸ ՆՆՋՈՒՄ Է։ Հասարակութեան վրայ պարտք կը ծանրանայ փութալ այդ ներկայացման, և նպաստել մեծապէս հանրօգուտ ձեռնարկի մը։

⁂

ՏԻԿ. ՄԱՅՍՈՒՐԵԱՆԻ ԽՈՒՄԲԸ ԲԵՐԱ

Բ. Ներկայացում

Չորեքշաբթի գիշեր Կովկասահայ դերասանական մեծ խումբը՝ մասնակցութեամբ Տիկ. Մայսուրեանի, Տիկ. Մելիքեանի, Տիկ. Զարիֆեանի և Պ. Պ. Զարիֆեանի ու Յարութիւնեանի կուտայ իր Բ. ներկայացումը՝ Ուրիէլ Ակոստա՝ Վարիէթէի մէջ։ Գիները սովորական։ Զաւեշտ մէկ արար։

ԵՐԷԿՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆ, 27 մարտ.—Լոնտոնի և Բեդերսպուրկի դահլիճները համոզում գոյացուցած են թէ անդորրութիւնը այն ատեն միայն պիտի վերահաստատուի Պարսկաստանի մէջ, երբ սահմանադրական րէժիմը վերջնապէս հաստատուի և ընտրուած Երեսփ. Ժողով մը կազմուի Թեհրանի մէջ։ Առանց ո և է թաքուն նպատակի, Շահին խորհուրդ տրուած է Սահմանադրութիւն պարգեւելու իր ժողովուրդին, բանիմաց ու կարող նախարարներ պաշտօնի կոչելով։ Եւ որովհետեւ նմանօրինակ խորհուրդներ յաճախ ղանց առնուած են Շահին կողմէ, անգլիական և ռուսական կառավարութիւնները յայտարարած են Պարսից վեհապետին թէ ո և է աջակցութիւն չպիտի գտնէ իրենցմէ մինչեւ այն օրը, երբ սահմանադրական րէժիմը ազատօրէն կիրարկուի։

ԲԱՐԻԶ.—Կարծիքներու փոխանակութիւնը առաջ կը տարուի այն ծանուցագրի մասին, որ հաւանաբար երկուշաբթի օր Սէրպիոյ պիտի յանձնուի Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարարին կողմէ։ Աւստրիա անկարեւոր վերապահումներ ըրած է այսօր իրեն յանձնուած վերջին ծանուցագրին։

ՍՕՖԻԱ.— Արտաքին գործոց նախարար զօրավար Բաբրիքօֆ և ելմտական նախարար Պ. Սալլապաշէվ այս առտու Բեդերսպուրկ մեկնեցան։

ՊԵԼԿՐԱՏ.— Կը հաւաստուի թէ պատերազմական նախարարը հրաման պիտի տայ որ վաղը արձակուին պահեստները։ Ձեռք առնուած այս միջոցը զէնքընկեցութեան սկզբնաւորութիւն մը կը նկատուի։

ԲԱՐԻԶ.— Բարիզի ճաբոնական դեսպանը, այսօր, Ճաբոնի կայսեր կողմէ, Նախագահ Պ. Ֆալիէրի յանձնեց թանկագին նուէր մը։

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ.— Մամուլը իր կարծիքները կը յայտնէ, Պոսնա-Հերսէկի կցման առթիւ Ռուսիոյ տուած հաւանութեան վրայ խօսելով։ Նովոյէ Վրէմիա կը յայտարարէ թէ շատ ցաւալի իրողութիւն մըն է ասի և կը պախարակէ Պ. Իզվոլսքիի քաղաքականութիւնը։ Ջատագովական լրագիրները կ'ըսեն թէ Ռուսիա չէր կրնար ուրիշ բան մը ընել։ Սլօվօ վախ կը յայտնէ որ Ռուսիոյ այս դիմումը չվնասէ իր ազդեցութեան՝ Պալքանի մէջ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ շատ գոհ են Պ. Իզվոլսքիի ցոյց տուած խոհեմութենէն։

ՊԵՐԼԻՆ.— Պերլինէն Քէօլնիշէ Զայթունկի կը հեռագրեն. «Սխալ է թէ գերման կառավարութիւնը դժկամակութեամբ հետեւած ըլլայ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ ի նպաստ իր անդրդուելի քաղաքականութեան, բան մը որուն մէջ բռնադատուած ըլլայ կայսեր կողմէ։ Կարծիքներու անհամաձայնութիւն չկայ կայսեր ու իր խորհրդականներուն միջեւ։ Ամէնքն ալ համակարծիք են թէ Գերմանիոյ շահը կը պահանջէ որ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ հետ միանայ։»

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷ

Ազդ.— Վարչութիւնը, մէկ տարուան համար, աճուրդի միջոցաւ վարձու կուտայ Ղալաթիոյ ծովեզերքը Ֆէրմէնէճիլէր փողոցը գտնուող գետին մը։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆ, 28 մարտ.— Բեդերսպուրկի, Վիէննայի, Բարիզի և Լոնտոնի դահլիճներուն միջեւ փոխանակուած հեռագիրներէ յետոյ, Անգլիա ընդունեց անգլիական ծանուցագրին ի պատասխան Պարոն Էրէնթալի առաջարկած փոփոխութիւնները։ Վիէննայի անգլիական դեսպանը այսօր Աւստրիոյ արտաքին գործոց նախարարին յանձնեց նոր ծանուցագրին պատճէնը։

ՊԵԼԿՐԱՏ.— Պաշտօնաթերթը արքայական յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որուն համաձայն, գահաժառանգ իշխանին հրաժարման հետեւանքով, Թագաւորին կրտսեր որդւոյն՝ Ալեքսանտր իշխանին փոխանցած է այդ իրաւունքը։

ՀՌՈՄ.— Վաղը կարեւոր վիճաբանութիւններ պիտի կատարուին Երեսփ. Ժողովին մէջ՝ արտաքին քաղաքականութեան մասին եղած հարցապնդումներու վրայ։

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՓԱԿՈՒՄ,		**14/27 Մարտ**
Օսմ. Փոխ. Միացեալ 4 %	Օ. Ո.	101 08
Ամենէն բարձր գին	»	101 17
Ամենէն վար գին	»	100 04
Րումէլի Երկաթուղի գոյ	Ֆր.	174 50
Ամենէն բարձր գին	»	175 37
Ամենէն վար գին	»	174 50
ԲԱՑՈՒՄ,		**16/29 Մարտ**
Օսմ. Փոխ. Միացեալ 4 % Ֆ. Կ.	Օ. Ո.	101 37
» » » ժամք 6ին	»	101 38
Րումէլի Երկաթուղի	Ֆր.	175 75
» » ժամք 6ին	»	175 75
Քարտ. Կ. Պոլսոյ	»	432
Անատ. երկթ. Գարոթ. Ա. սերի	»	521 —
» » » Բ. սերի	»	519 —
» » բժնթղթ.	Ա. Ո.	14 97
Շիրքէթի Խայրիէ	»	38 25
Շիրքէթի Խայրիէի Համիտիէ	»	1 10
Օսմ. Ապահ. Ընկ.	»	4 05
Օսմ. Ծխախոտ		16 —
Թրամուէյ բաժնեթուղթ		6 90
» ժուիսանս		3 15
» պարտաթուղթ		488 —
Թրանուէյ	Ֆր.	56 —
Տէրքոսի Ջուրի Ընկ.		311 —
Պոլիս Գորաւայրն		412 —
Միութիւն Պանքա	Օ. Ո.	4 40
Նէճիբ Քէօֆա Թրամ. բժնթղթ.	»	2 —
Սալօնիկի Պանքա		124 —
Քարաւս. առանձնաշնորհեալ		22 —
» սովորական		19 —
Քարտ. Իզմիրի		580 —
Լաւրիոմ	Ֆր.	52 —
Զալթիքա	»	18 50
Թէմէր Ֆօնսիէ Էժիբսիէն հին		288 —
» » » նոր		253 —

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոնի վրայ չէք	Ղրուշ	110 15
Բարիզի » »	Ֆրանք	22 85
Վիէննայի » »	Քուրօն	21 89
Պերլինի » »	Մարք	18 66

THE GLOBE TROTTER SHOE

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ, ԱՐԱՆՑ, ԿԱՆԱՆՑ ԵՒ ՏՂՈՑ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ

ԹԻՐԻՆԿ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՂԱԼԱԹԻԱ

ՏՈՔԹՈՐ
ԳՐԻԳՈՐ ՖԸՆՏԸՂԼԵԱՆ

Վկայուած Բարիզի Համալսարանէն եւ երեք տարի պաշտօնավարած Բարիզի հիւանդանոցներուն մէջ։

Կը դարմանէ ներքին ամէն տեսակ հիւանդութիւններ։

Կ'ընդունի ամէն օր կէս օրէն յետոյ, ժամ 2-5 (8էն 11 Ը. Թ.), իր բնակարանին մէջ, Բանկալթի, Պէօյիւքտէրէ Ճատտէսի, Թիւ 40։

Հինգշաբթի օրերը ձրի։ 15—14

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՅԻՆ

ՔԱՇՈՒԱԾ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26ԻՆ

8 օսմ. ոսկի շահող թիւեր

2798	24318	49176	66822	93840	118583	152809	183611	209056	224002
2905	24613	50578	69815	94181	122069	153053	184542	210555	224141
3377	24899	51525	73056	97599	124199	157387	184657	211431	224829
5214	26194	51531	74462	97928	126334	160266	184744	214730	227933
6601	26660	51729	76217	99144	126741	161012	185118	215021	232949
9108	27919	52414	77323	99275	128470	164442	191725	215240	235003
10080	28277	52488	77643	101482	131560	165136	192979	215579	237837
10952	29010	52626	79134	102421	136184	169004	193293	215758	239918
12018	29371	53606	81073	104268	137795	159612	193657	216055	240330
12494	29497	55104	83146	105555	137932	172150	195250	216249	240424
12633	31261	58552	84541	110415	139546	173692	195347	216255	243160
12955	34034	58810	85158	112299	140023	173796	195846	216550	243820
13102	34465	60773	86788	114147	140888	175569	196302	216907	244685
13403	38108	60831	87673	114322	141235	174871	198507	217390	244742
15745	38194	61315	87991	114856	141751	175979	199131	220784	245112
17773	39220	62140	89727	115442	144417	178465	199508	220862	245477
20000	40149	63389	90124	115598	146075	179350	199889	221828	245647
21993	41602	63747	90312	115906	146250	179891	202736	221917	249359
22347	42260	65065	91384	116793	146410	180027	204178	222428	
22789	45359	65742	91512	117208	147771	182019	204674	222985	
23222	46325	65887	92368	117678	148716	183083	207342	223482	

(Շար.)

ԼԸ ՄԻՒԹԻՒԷԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍ Է ՏԷ ՔՈԼՕՆԻ

La Mutuelle de France et des Colonies

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Պանք տը Ֆրանսի մէջ աւանդ ձգուած 60 միլիոն ֆրանք

ԿԸ ԳՈՐԾԷ	ՊԵՏԱԿԱՆ ՔՈՆԹՐՕԼԻՆ տակ, 1905 մարտ 17ի օրէնքին համաձայն։
Կ'ԸՆԾԱՅԷ	ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ողջ մնացողներուն, և ԴՐԱՄՕԺԻՏ ու ՌԱՆԹ ՎԻԱԺԷՐ կ'ապահովէ, 15 տարիէն վճարելի ողջ մնացողներուն, մահուան պարագային երաշխաւորութիւններով։
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ	Վճարումներ ԱՄՍԱԿԱՆ ՎԵՑ ՖՐԱՆՔԷՆ սկսեալ։
ԿԸ ԶԵՏԵՂԷ	ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ իր յաճախորդներուն յանձնած դրամները, պետական երաշխաւորութիւն ունեցող արժեթուղթերու վերածելով զանոնք։
ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԵՑԱԾ Է	700 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ, մինչեւ 1908 նոյեմբեր 30 իր երկու ճիւղերուն մէջ. ԿԵԱՆՔԻ ՈՒ ՄԱՀՈՒԱՆ

Տեղեկութիւն եւ կանոնագիր ձրիաբար կը տրուին
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Թիճարէթ խան, Ղալաթիա, Բէրճէնկէ Բազար
Ընդհ. Տնօրէն Օ. ԺԻՌՕ

Փորձառու և գործունեայ գործակալներ կը փնտռուին, որոնք պէտք է ունենան լաւ յանձնարարականներ ալ։

ԻՒՆԻՕՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ
Ի ՓԱՐԻԶ
1828–1829

1828
L'UNION
DE PARIS

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ
Ի ՓԱՐԻԶ
9, ՐԼԱՍ ՎԱՆՏՕՄ, 9

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Դրամագլուխ և պահեստ	329	Միլիոն Ֆրանք
1906ին գանձուած ապահովագին	30	» »
Մինչեւ 1906ի վերջը հատուցեալ վնասք	480	» »

Ինչպէս այս թուանշաններէն կ'երեւի, Ընկերութեան դրամագլուխն ու պահեստի գումարն է 329 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ որ հսկայ երաշխաւորութիւն մը կ'ընծայէ ԻՒՆԻՕՆի ապահովագրեալներուն։

Արեւելքի համար մասնաւոր զեղչեալ սակացոյց. Ապահովագրական պայմաններ՝ ամեն համեմատ կերպով աւելի ԴԵՐԱԶԱՆՑ քան որ և է Ընկերութեան պայմանները։ Ապահովագրութեան ամէն ձեւերը ամենէն աժան գիներով, օրինակի համար՝ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԴԷՊ ՄԱՀՈՒ, ԽԱՌՆ, ԴՐԱՄՕԺԻՏԻ, ԵՒՆ. ԵՒՆ.։

Ընկերութեան Դրամատունն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Թուրքիոյ և Արեւելքի Ընդհ. Տնօրէնութիւն
Ընդհ. Տնօրէն ՍԻՄՈՆ ԳԱՑՕԵՐԼԵԱՆ
Պետ ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
Պոլիս, Սուլթան-Համամ, Քաթըրճը Օղլու Բասաժ։
Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ռում. երկաթուղիներու պարտաթուղթերուն

Ազդ.— Ռումէլիի երկաթուղիներու 235րդ վիճակահանութիւնը հրապարակաւ տեղի պիտի ունենայ 1909 մարտ 19/1 ապրիլին, կէս օրէն առաջ ժամը 10ին, Օսմ. Հանր. Պարտքի կեդրոնատեղին, ելմտական, հանրօգուտ շինութեանց և Օսմ. Կայս. Պանքայի պատուիրակներուն աջակցութեամբ։

Կ. Պոլիս, 7/20 մարտ 1909

ԻԼԱՆ

Շիրքէթը խայրիյէսին

Լիւբիալօզ Նէֆթի 1500 քիլօ, Մօսքով Նէֆթի 1500 քիլօ, Ինկիլիզ պէզիրի 1000, Քայնամըշ պէզիր 2000, Եէշիլ վէ գըրմըզը մորավիա 1000, Սու խամէը պօյասը 500, Ալա իւսթիւպէճ 4000, Գարա իւսթիւպէճ 3000, Եէրլի սիեահ թօզ պօեա 150, Մէսինա սարըսը 300, Ինկիլիզ աչըսը 300, Վէրնիք 200, Պուլադ պօյա 200, Եըվան պօյա 30, Ֆուրչալըք գըլ 10, Զիֆթ գըլ 4000, Ինճէ իւսթիւբիսի 500, Գարֆիչէ 2000, Տօն եաղը 5000, Արապ սապօնը 500, Մում 400, Բամպուկ իփլիկի 150, Քաքէթ Բիրինճ վիտա 100, Տէմիր վիտա 50, Քըլ քումաշ 200, Խարտա Քըլ քումաշ գըրմըզը 100, Մինտէրլիք մուշամմա 300 խարտա պէյազ, Միքտէրլիք մուշամմա 300 խարտա գըրմըզը, Սարը տամաքօ 100 խարտա, Գալին աստար 4000 մէթրօ, Ինճէ աստար 500 մէթրօ, Մաքինա իւսթիւբիւսի 2000 քիլօ, Սօտա 1000 քիլօ, Գօմանտօ 200 քիլօ, Լիւլէճի չամուրը 4000, Թօրպա էէշիլի 100, Էճնաս միսմար 1500, Թէլ չիվի 40, Գալայ 100 քիլօ, Սիւնկէր 1000 ատէտ, Հասըր սիւպիւրկէսի 3000, Էլ ֆուրչասը 500 ատէտ, Սիյահ վէ պէյազ ըմպարա քեաղըտը 2000, Գալըն ուրկան 300, Ինճէ ուրկան 300, Սանճագ 100, Գըննապ 2000, Կէրակէլ 100, Վարիլ 30, Ֆայրապ քիրէճի 48, Թէնեքէ լամպա 200, Թէնեքէ բպրըգ 200, Մօսկօֆ Թաչը 400, Հասըր սամտալեա 48, Ջամ կէօնտէր 100, Քար քէչէսի 100, Քալէթ 50 ատէտ, Կաղ 1000 թէնեքէ։

Շիրքէթը Խայրիյէ իչիւն լիւզումը օլուպ պալէտաէ նէվ վէ միգտարը մուհարրէր էշեա պիլմինագասա միւպաեաա օլունաճաղընտան իթասընա թալիպ օլանլարըն 100տէ 10 նիսպէթինտէ տէմինաթ աքչէլէրինի միւսթասհըպէն Շիրքէթի մէզքիւրէ խուսուսիյէ միւրաճաաթ էյլէմէլէրի իլան օլունըր։ Գարարը գաթիյի 25 մարտ չարշամպա կիւնի վէրիլէճէք տիր։

7/20 մարտ 1909

* * *

Ազդ.— Շիրքէթի Խայրիէի վարչութիւնը նուազուրդի կը դնէ 40,000 քիլօ հնդիկ իւղի (առաջին ճնշումէ ելած) հայթայթումը, իր նաւերուն մէջ գործածելի։ Անոնք որ կ'ուզեն մասնակցիլ նուազուրդին, պէտք է վարչութեան դիմեն, Միրքէֆի, %10 երաշխաւորութեան գումարով։ Վերջնական նուազուրդը տեղի պիտի ունենայ 1909 մարտ 31ին (Ն. Տ.)։

ԱԹԷՆՔԻ ՊԱՆՔԱ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ ԱՄԲՈՂՋԱՊԷՍ ՎՃԱՐՈՒԱԾ
50,000,000 Տրախմի
ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ՝ ԱԹԷՆՔ

Մասնաճիւղեր ունի Կ. Պոլիս եւ գրասենեակներ՝ Ղալաթիոյ եւ Պոլսոյ կողմը Լոնտոն, Աղեքսանդրիա, Գահիրէ, Սելանիկ, Իզմիր, Կիպրոս, Բաղդատ, Վոլօ, Շէրա, Քալամաթա, Քանէա եւ Քանտիա (Կրետէ)։

Դրամագլուխն եւ աւանդ ձգուած դրամներն ու արժեթուղթերուն արժէքը, Օգոստոս ամսուն, կը հասնի 280,000,000 դրախմիի։

Աթէնքի Պանքան կը զբաղի Պանքայի ամէն տեսակ գործառնութիւններով։ Փոխառութիւններ կ'ընէ վաճառքներու, արժեթուղթերու վրայ և [illegible] Թուրքիոյ վրայ քաշուած փոխանակագիրներ կը զեղչէ։

Աթէնքի Պանքան հաշուընթացներ կը բանայ, չէքեր, վարկագիրներ կը հանէ, հեռագրական հրամանով վճարումներ կը կատարէ Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներու և արտասահմանի մէջ։ Սակարանական հրամաններ կը կատարէ, թէ՛ մեր հրապարակին և թէ՛ օտար հրապարակներուն վրայ, [illegible]։

Շատ փոքր վարձքի մը փոխարէն արժեթուղթեր կը պահէ, աւանդի ձեւով [illegible]։ Անոնց կտրօնները կը գանձէ և վիճակահանութիւնները կը կատարէ։ Աթէնքի Պանքան հանրութեան տրամադրութեան տակ կը դնէ [illegible] վարձքերով։

Աւանդի ձեւ

Աթէնքի Պանքան իրր աւանդ կ'ընդունի դրամ և արժեթուղթ, [illegible]։

Ընթացիկ հաշիւ դրամ [illegible]		3%
Վեց ամսուան	համար	3½%
Մէկ տարուան	»	4 —
Երկու	» և աւելի	5 —

Աւանդ ձգուած դրամները կը վճարուին նոյն դրամով որով Պանքան ձգուած են։ Տոկոսները կը վճարուին ամէն տարի Յունուար 1ին և Յուլիս 1ին։

Մասնաւոր տետրակներ՝ 4% տոկոսով

Աթէնքի Պանքան իր յաճախորդներուն [illegible] ամէն դիւրութիւն ընծայել, անոնց տրամադրութեան տակ կը դնէ մասնաւոր աւանդներու տետրակներ, որոնց մէջ կրնան արձանագրել [illegible] 100 ոսկիի աւանդ գումար մը։ Այդ դրամը 4% տոկոս կը բերէ և մասնակի վճարումներ կը կատարուին, [illegible]

52 գրուշ [illegible]։ 50—42

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱՆ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
11,000,000 օսմ. ոսկի կամ
250,000,000 ֆրանք դրամագլուխով
ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ՝ [illegible]
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ՝ [illegible]
[illegible] 247
[illegible] ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
[illegible]

[illegible], Ատանա, Այտըն, Աֆիոն-Գարահիսար, Հալէպ, Աղեքսանդրիա, Էնկիւրի, Պաղտատ, Պասրա, Պէյրութ, [illegible], Մերսին, Միտիլլի, [illegible], Սամսոն, Իզմիր, Տրապիզոն, Սուրիական Տրիպոլիս եւ [illegible]։

Որոշեալ պայմանաժամով կամ ընթացիկ հաշուով (գօնթ-գուրան) փոխառութիւն կ'ընէ, արժեթուղթեր կամ փոխանակագիրներ (փոլիչա) պահեստ առնելով։

Փոխանակագիրներ կը զեղչէ։ Թուրքիոյ և օտար երկիրներու գլխաւոր քաղաքներուն վրայ փոխանակագիրներ, չէքեր, վարկագիրներ ու հեռագրական [illegible] կու տայ։

Ընթացիկ հաշիւներ կը բանայ, արժեթուղթեր եւ արժեքաւոր առարկաներ կ'ընդունի ու կը պահէ։

Թուրքիոյ եւ արտասահմանի մէջ կտրօններ եւ փոխանակագիրներ կը գանձէ, [illegible] հրամաններ կը գործադրէ, [illegible] դրամներ կը փոխէ, կ'առնէ ու կը ծախէ։

Օսմ. Կայս. Պանքան իրր աւանդ կ'ընդունի, պահպանման փոքր վարձք մը փոխարէն, ամէն տեսակ արժեթուղթեր, [illegible]։ [illegible]

Օսմ. Կայս. Պանքան [illegible]

Օսմ. Կայս. Պանքան [illegible]

Օսմ. Կայս. Պանքան [illegible]

Օսմ. Կայս. Պանքան [illegible] 1901–1905ի 4% Օսմ. փոխառութեան [illegible] 5% [illegible]։

Օսմ. Կայս. Պանքան [illegible]

Օսմ. Կայս. Պանքան [illegible]

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ն. ՓԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Ա. կարգ	Բարիզի	համար	200 ֆր.
»	» Մարսիլիոյ	»	160 »
Բ.	» Բարիզի	»	150 »
»	» Մարսիլիոյ	»	120 »

Ա. կարգ Լոնտոնի համար 248.35 ֆր.։
Բ. կարգ 185.10 ֆր. (Տիէբի ճամբով)։
Տեղեկութեանց համար դիմել Գործակալին՝ Թոփհանէ, քարափին վրայ։

15 Բ. ՌԸԳՈՒԼ

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԵԱԼ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ
1892 Օգոս. 2/14 եւ 1320 Սէֆէր 20 թուակիր Ֆերմանով

Դիմել Ընկերութեան Կեդր. գրասենեակը, Ղալաթիա, Նազըր խան, Հէզարէն փողոց, թիւ 14, Քօօբէրաթիվ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն.

Պոլիս, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եէնի Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս, Մ. Ի. Սաաօք, Շէյխ իւլ Իսլամ խան, Պահճէ Գաբու թիւ 10.
Պոլիս, Ապտի պէյ և Ընկ. Վէզնէճիլէր փողոց.
Պոլիս, Պ. Ս. Այվէլօղլու, Էմին-էօնիւ, Պահչէ Գաբու Իզմիր փողոց.
Գատըգիւղ, Ալեքսանդր Անաստասիատի չուկայի հրապարակ.
Գատըգիւղ, Մ. Ա. Անդրիա, Մօտա ճամբէսի.
Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Է. Ռոսի, Պէօյիւքտէրէ ճամբէսի, թիւ 137.
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրեանց, թիւ 12 Թիւնէլ խան.
Մեծ Կղզի, Րէսուլ էֆ.
Մաքրիգիւղ, Մ. Ա. Անկէլիտէս, [illegible] րսնի հրապարակ.
Սան Ստեֆանօ, Քէչէճեան էֆ.։

17 Գործակալութիւնք օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ԱՆԱՏՈԼԸԻ ՕՍՄ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երթեւեկութեան կառախումբերու 1909 մարտ 1 (Ն. Տ.) երկուշաբթի օրէն սկսեալ

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԳՕՆԻԱ.

ԵՐԹ			ԴԱՐՁ	
Կառք. 228 խառն Առ.			Կառք. 224 խառն Իրկ.	
Ժ. Վ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		Ժ. Վ.
10 20	մկն.	Էսկի-Շէհիր	ժմն.	1 32
11 02	»	Կէօքճէ Քըզըք	մկն.	12 52
12 —	»	[illegible] Բունար	»	12 10
12 59	»	Ալայունտ	»	11 12
1 41	»	Չէքիրլէր	»	10 23
2 40	»	Տէօյէր	»	9 35
3 09	»	Իհսանիյէ	»	8 50
3 34	»	Համամ	»	8 24
3 44	»	Կազլըկէօլ համամ	»	8 14
4 11	ժմն.	Աֆ. Գարա Հիսար	մկն.	7 43
4 31	մկն.	Աֆ. Գարա Հիսար	ժմն.	7 23
5 11	»	Պէօյիւք Չօպանլար	»	6 50
6 06	»	Չայ	»	6 03
6 51	»	Իսհագլու	»	5 10
7 15	»	[illegible]	»	4 45
7 46	»	Աք Շէհիր	»	4 23
8 18	»	[illegible] քէօյ	»	3 43
9 —	»	Չավուշ քէօյ	»	3 05
9 38	»	Իլկին	»	2 33
10 25	»	Գատըն-Խանը	»	1 39
11 20	»	Սէրայ-Էօնի	»	12 57
11 52	»	Մէյտան	»	12 17
12 52	»	[illegible]	»	11 12
1 30	ժմն.	Գօնիա	մկն.	10 30
Իրիկ.				Առտ.

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԷՆԿԻՒՐԻ

ԵՐԹ			ԴԱՐՁ	
Կառք. 122 առ. և Ճռ.			Կառք. 121 խառն Իրկ.	
Ժ. Վ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		Ժ. Վ.
12 —	մկն.	Էսկի Շէհիր	ժմն.	10 —
1 44	»	Աք Բունար	մկն.	9 18
1 24	»	Ալփու Քէօյ	»	8 46
2 4	»	Պէյլիք Ախուր	»	7 58
3 9	»	Սարըքէօյ	»	7 1
4 58	»	[illegible]	»	6 4
4 35	»	[illegible]	»	5 27
5 9	»	Պէյլիք Քէօփրիւ	»	5 —
6 3	»	Պօլաթլը	»	4 16
7 21	»	Մալը Քէօյ	»	2 49
8 15	»	Սինճան Քէօյ	»	1 47
9 —	ժմն.	Էնկիւրի	մկն.	1 —
Իրիկ.				Առտ.

ՀԱՄԻՏԻԷ - ԱՏԱԲԱԶԱՐ

ԵՐԹ			ԴԱՐՁ	
Կառք. 424 խառն Իրկ.			Կառք. 421 խառն Առ.	
Ժ. Վ.		ԿԱՅԱՐԱՆ		Ժ. Վ.
7 17	մկն.	Համիտիէ	ժմն.	5 22
7 35	ժմն.	Ատա-Բազար	մկն.	5 40

ԱԼԱՅՈՒՆՏ - ՔԷՕԹԱՀԻԱ

ԵՐԹ		Կռ. 322 խռ. Առ.	324 խռ. Իր.
Կայարան		Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Ալայունտ	մկն.	1 05	11 15
Քէօթահիա	ժմն.	1 25	11 35
ԴԱՐՁ		Կռ. 321 խռ. Առ.	323 խռ. Իր.
Կայարան		Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Քէօթահիա	մկն.	12 10	10 55
Ալայունտ	ժմն.	12 30	10 35

WILSON LINE
HULL-CONSPLE-NOVOROSSISK-ODESSA

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒ

Ընդմէջ Հըլի, Կ. Պոլսոյ եւ Օտեսայի

Նաւուն	Թոնօ	Նաւուն	Թոնօ	Նաւուն	Թոնօ	Նաւուն	Թոնօ	Նաւուն	Թոնօ
[illegible]	1069	[illegible]	[illegible]	[illegible]	1631	[illegible]	2709	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	338	[illegible]	2730	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	1957	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]		[illegible]	1906
[illegible]	1893	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	1020	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	1590	[illegible]	1090	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1387	[illegible]	958	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	1392	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	829	[illegible]	1058	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	2060	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	1188	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	1011	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]		

[illegible]

Քաարկլօ շոգենաւը, հաւանաբար Ճօն։
Քլարօ շոգենաւը, հաւանաբար Պէլտինկ, ամսոյս 15ին։
[illegible]
Մօրօֆօ շոգենաւը, հաւանաբար Մաք Լօուէն, մարտ 31ին
[illegible]

ՍԻՆԿԷՐ

ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ

THE SINGER MANUFACTURING Co.

[illegible] 1906 [illegible]

[illegible] Թուրքիոյ մէջ։

[illegible]

Բերա	1. Մեծ փողոց, [illegible] թիւ 343 և 345 դրկին։ 2. » » [illegible]
Կալաթա	1. Սինկէր խան [illegible] 2. [illegible]
Պոլիս	1. [illegible] թիւ 9. 2. [illegible] թիւ 13.
Սկիւտար	Զարշը [illegible], թիւ 120։

[illegible] Սինկէր Ընկերութեան [illegible] Բերա, Մեծ փողոց թիւ 343 և 345 դրկին, [illegible]

16

Cie RUSSIE

Navigation à Vapeur et de Commerce
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Շաբաթուան երթեւեկութիւններ

Մարտ
Դշ. 4/17 Ինէպօլի, Սինոպ, Սամսոն, Օրտու, Կիրասոն, Տրապիզոն, Րիզէ և Պաթում. կէս օրէն առաջ ժամը 10ին։
Դշ. 4/17 Օտեսա. Իրիկուան ժամը 4ին։
Եշ. 5/18 Իզմիր, Պիրէոս և Աղեքսանդրիա. ժամը 10ին։
Եշ. 6/19 Օտեսա. ժամը 4ին։
Ուր. 6/19 Սէվաստոպոլ. ժամը 10ին։
Շբ. 7/20 Օտեսա. ժամը 10ին։
Շբ. 7/20 Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Քիոս, Հռոդոս, Մերսին, Իսքէնտէրուն, Թրիպոլի, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա, Բոռ-Սայիտ և Աղեքս. ժամը 4ին։

ՄՕՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ճամբորդ եւ ապրանք փոխադրող նաւեր

Ա. ԿԱՐԳԻ	Բ. ԿԱՐԳԻ
Սէդի	Նայդօզրիա
Մինեա	Էմէջիա
Ռաֆսիա	Պուզերիր
Թեյզըր	Մոերիա
Նարզօն	Ֆայկիդ
Նավարինէ	Ֆաոես
	Ֆիզա

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Զ. Վ. ՌՈՒՓԷԼ եւ Ընկ. [illegible]

[illegible]

41 [illegible]

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՒՆ

Ժամանակացոյց կռխմբ.երու երթեւեկի.
1909 մարտ 1 (Ն. Տ.) Բշ. օրէն սկսեալ
ԳՕՆԻԱ — ԷՐԷԿԼԻ — ՊՈՒԼՂՈՒՐԼՈՒ ԳԻԾ

ԵՐԹ		Կռխմբ. [illegible] Ապր. եւ Ճմբ. [illegible]
Կայարան		
Գօնիա	մկն.	11 —
[illegible] խան		11 31
Չումրա		12 15
Արըք Էօրէն		12 43
Մանտասուն		1 12
Գարաման	ժմն.	1 43
	մկն.	1 58
Սիտրովա		2 24
Այրանճը-Տէրպէնտ		3 14
Ալտանա		3 50
Էրէյլի	ժմն.	4 15
	մկն.	4 45
Պուլղուրլու իրիկուն	ժմն.	5 —
ԴԱՐՁ		Կռխմբ. [illegible] Ապր. եւ Ճմբ. Իրիկուն
Կայարան		
Պուլղուրլու	մկն.	5 20
Էրէյլի	ժմն.	5 38
	մկն.	7 20
Ալտանա		7 47
Այրանճը-Տէրպէնտ		8 31
Սիտրովա		9 13
Գարաման	ժմն.	9 37
	մկն.	9 52
Մանտասուն		10 25
Արըք Էօրէն		10 54
Չումրա		11 30
[illegible] խան		12 06
Գօնիա իրիկուն	ժմն.	12 35

48—38

Khedivial Mail Line

(Քէտիվիըլ Մէյլ Լայն)

Շոգենաւային Ընկերութ.

Շաբաթական ամենէն արագ երթեւեկը Պոլսոյ եւ Աղեխսանդրիոյ միջեւ

«Օսմանիէ» շոգենաւը, նաւապետ Կաթէնչի, կիրակի, 28 մարտ 1909 (Ը. Ն.), կէս օրին Աղեքսանդրիայէն հոս կը ժամանէ. իսկ երեքշաբթի 30 մարտ 1909 կէս օրէն ետքը ժամը 3ին պիտի մեկնի Աղեքսանդրիա, հանդիպելով Իզմիր և Պիրէոն։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԻԾ

«Ասուան» շոգենաւը նաւապետ Վաչաքսի մարտ 24ին հոս հասնելով, մարտ 27ին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Կելիպօլը, Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Սագըզ, Հռոդոս, Մերսին, Իսքէնտէրուն, Սուրիական Տրիպոլիս, Պէյրութ Հայֆա, Եաֆա, Բօրթ-Սայիտ և Աղեքսանդրիա։

Տեղեկութեանց համար դիմել Ընկերութեան կեդրոնատեղին, Ղալաթիա, քարափին վրայ, Մէյմէնէթլի խան, իսկ մասնաճիւղը՝ Պոլիս, Վալիտէ Սուլթան խան։

Արտօնատէր ԳԱՐԵԳԻՆ ՓՕՇԱՃԵԱՆ